

Pamuković, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:135163>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FAKULTET GRAĐEVINARSTVA, ARHITEKTURE I GEODEZIJE

IVANA PAMUKOVIĆ

KULTUROTEKA

AKADEMSKA GODINA

2015/ 2016

MENTOR: doc. SAŠA BEGOVIĆ, dipl.ing.arh.

IVANA PAMUKOVIĆ

K U L T U R O T E K A

mentor: DOC. SAŠA BEGOVIĆ DIPL.ING.ARH.
komentorica: DOC.DR.SC. ANA ŠVERKO
konzultantica: DOC.DR.SC. NIKOLINA ŽIVALJIĆ
2015/2016

TEMA ODABRANOG PODRUČJA

URBANI I KULTURNI RAZVOJ ŠIBENIKA

komentorica:

DOC.DR.SC. ANA ŠVERKO
SPLIT 2015/2016

UVOD	03
ULOGA FORTIFIKACIJA U DEFINIRANJU PROSTORNOG OKVIRA GRADA	04
PREOBRAZBA SLIKE GRADA	05
REKONSTRUIRANJE OBALE	11
ŠIBENIK KROZ 19. STOLJEĆE I OSNUTAK IZGRADNJE	13
RAZDOBLJE BRZOG USPONA	15
ARHITEKT HAROLD BILINIĆ U ŠIBENIKU	18
VITIĆEV ŠIBENSKI OPUS	20
IZGRADNJA U ŠIBENIKU DO 90-IH GODINA PROŠLOG STOLJEĆA	22
DANAŠNJA SLIKA GRADA	25
LITERATURA I IZVORI	31

"U Šibeniku, na Dobriću, Rebus čuva priču..." *Arsen Dedić*

Šibenik se prvi put u povijesti spominje 1066. godine, u vrijeme kada je Hrvatsku do jake vojne i političke moći podigao Petar Krešimir IV. To je doba kada se u Europi zbivaju presudni događaji, definitivni rascjep između istočne i zapadne kršćanske crkve i uspon papinstva, koje je započelo svoj pohod na moć i univerzalnu vlast. Nalazeći se na važnom strateškom položaju južnog dijela hrvatske srednjovjekovne države, u prošlosti prvog hrvatskog samorodnog grada na Jadranu intenzivno se odražavaju događaji iz cjelokupne povijesti hrvatskog naroda i njegovih odnosa sa susjednim državama, Bizantom, Venecijom, Ugarskom, Austrijom i Turskom.

Već u 11. stoljeću, u kome se tek prvi put javlja u pisanim izvorima, Šibenik je postao jedno od vojnopolitičkih okupljališta državnih vladara, koji su u njega zalazili i zadržavali se, obavljajući važne poslove.

Ugarsko-hrvatski vladari nastavili su dugotrajnu borbu za očuvanje hrvatske jadranske obale i njenih gradova, koje je u toku nekoliko sljedećih stoljeća, zbog njihova sve većeg vojnog i ekonomsko-političkog značenja, uporno nastojala osvojiti Venecija. U tim borbama Šibenik je sticao sve veću važnost i igrao važnu ulogu u pružanju otpora Veneciji, zbog čega je nekoliko puta teško stradao. Tako ga je 1116. godine mletački dužd Ordelafo Faliero, svladavši otpor branitelja, gotovo do temelja razorio.

Grad je poslije toga bio obnovljen, a njegovo se stanovništvo brojno ojačalo pridolaskom bjegunaca iz Biograda na moru 1125. godine čiji su domovi u silovitom napadu Mlečana bili spaljeni i razoreni. Ovaj je događaj značajan za daljni razvitak Šibenika.

U povijesti Šibenika, 13. stoljeće značajno je po njegovu urbanističkom širenju. Kroz to vrijeme grad je dobio opseg koji je kasnije stoljećima zadržao.

ULOGA FORTIFIKACIJA U DEFINIRANJU PROSTORNOG OKVIRA GRADA

Razvoj Šibenika od početka je vezan za njegov vojnostrateški položaj. Upravo vojno značenje Šibenika, nužno povezano s fortifikacijskim objektima koji su u gradu i njegovoj neposrednoj blizini izgrađeni u raznim vremenskim razdobljima, određuje njegovu kasniju ulogu u povijesti istočnog Jadrana.

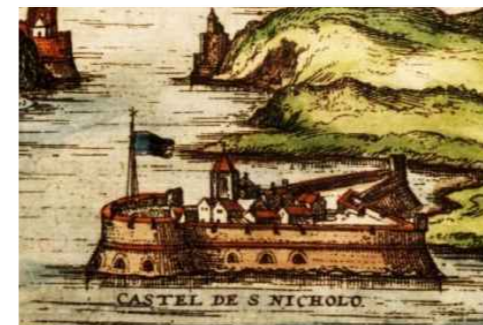
Fortifikacijski sustav Šibenika u ranom srednjem vijeku tvorili su kaštel sv. Mihovil te gradske zidine i kule građene u razdoblju od 11. do 15. stoljeća. Od utvrde koja je dominirala gradom pružale su se gradske zidine s kulama koje su okruživale gradsku jezgru, a čijim se pomicanjem (pretežito prema istoku) gradska jezgra povećavala.

Za vrijeme Kandlijskog rata (1645.-1669.) Šibenčani, opet pod prijetnjom Turaka, grade dvije nove tvrđave na brdima iznad Šibenika - tvrđavu sv. Ivana i Barone (po kapetanu baronu Degenfeldu).

Obrambeni sustav Šibenika građen je u dugom povijesnom razdoblju, od 11. do 17. stoljeća, a njegove zidine, kule i tvrđave imaju iznimno kulturno-povijesno i prostorno-urbanističko značenje te predstavljaju značajnu arhitektonsko-graditeljsku baštinu Dalmacije i Hrvatske.

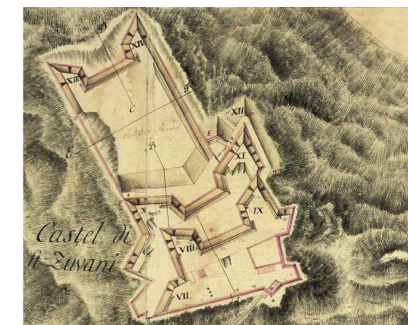
Tvrđava sv. Mihovila

Tvrđava sv. Nikole

Tvrđava Barone

Tvrđava sv. Ivana

Nakon osnutka grada u okvirima rane srednjovjekovne hrvatske države, Šibenik je u nešto više od dva stoljeća uspio sustići druga urbana središta na istočnoj obali Jadrana. Topografske karakteristike lokacije sa strmim liticama bile su podloga za policentričnu strukturu naselja, koja se zasnivala na tri ključna uporišta: kastrumu s crkvom sv. Mihovila (danas sv. Ane) na uzvisni koja je dominirala gradom te s koje su se nadzirali prilazi gradu s kopna i s mora; luci s crkvom sv. Jakova, prethodnicom katedrali i Poljani s crkvom sv. Kuzme i Damjana (danas Gospe van grada), na spoju ključnih komunikacija koje su vodile iz kopnenog zaleđa, luke i obradivih polja širega gradskog teritorija.

U pretkomunalnom razdoblju te su tri cjeline funkcionirale zasebno. Postupnom izgradnjom formiraju su kompaktne urbane strukture koje osiguravaju kuće-kule na glavnim komunikacijama, gdje se javljaju i samostanski sklopovi. Podizanjem gradskih bedema potkraj 13. stoljeća definiran je integralni prostor srednjovjekovnog grada. Reprezentativna stambena izgradnja tijekom 15. stoljeća u 16-om dobiva urbane akcente s komunalnom palačom (Velikom ložom, 1542.) i katedralom (posvećenom 1555. godine).

Ratna razaranja i brojne epidemije kuge u 17. stoljeću opustošile su grad u tolikoj mjeri da se stoljećima nije uspio oporaviti. Policentrični karakter naselja održao se u srednjovjekovnim okvirima sve do sredine 19. stoljeća, kada doživljava svoju najveću urbanističku transformaciju s novim vrijednosnim identitetom.

PREOBRAZBA SLIKE GRADA

Plan grada iz 1854. godine

Godine 1880. statistike bilježe 6.858 stanovnika i 1.220 nastanjenih kuća, s najgušćom naseljenosti u podgrađima Doca i Gorice, te u Varošu. Dolac je pripadao sekstijeru sv. Frane koji se od crkve protezao obalnom linijom do zapadnog ruba grada; Gorica sekstijeru sv. Ane, a sezala je od kaštela s crkvom sv. Ane do kazališta na Poljani, dok je središnji dio grada obuhvaćao prostor od katedrale prema Gorici i drugim se pravcem protezao uz glavnu ulicu (Ruga dei Grechi). Uže povijesno središte - upravno i trgovačko žarište, mjesto dnevne komunikacije - počinje se osipavati i postupno gubi aristokratski biljeg, ili riječima kroničara: „poco a poco sparisce il corpo nobile della citta“.

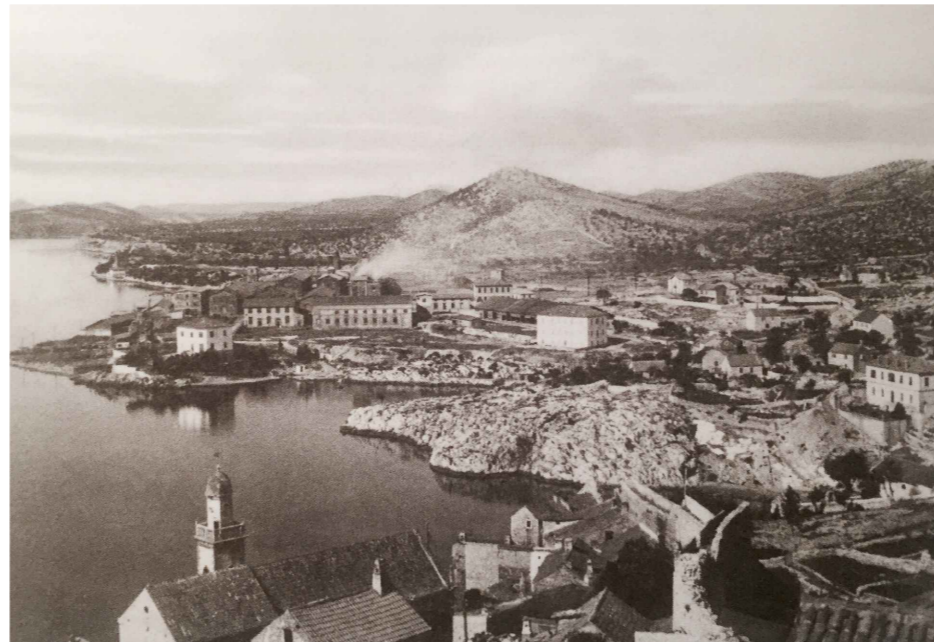
Proces urbane preobrazbe začela je težnja za višim urbanim standardima i potreba za novim sadržajima. Razvojne prioritete određivala je komunalna politika vođena logikom gradske uprave, a izgradnja se nije temeljila na ozakonjenim standardima i regulatornim osnovama. Obrisi grada spontano se odmiču od povijesne jezgre i usmjeravaju ključnim komunikacijama. Tomu je pridonio i sve veći prirast ruralnog stanovništva, poglavito u predgrađima. On će odrediti njihovu strukturu i razmjere. Prostorni iskoraci bit će usmjereni prema agrarnim područjima na rubovima grada, plodnim dolinama i obradivim poljima koje su posjedovali žitelji predgađa. Polja Dolačana i Crničana sezala su od zapadnih rubova grada do Srime, Zatona, Vida i Razora, dok su Varošani bili orijentirani na suprotnu stranu, prema Gornjem i Donjem Polju. To su pravci budućeg širenja grada i nastanka novih gradskih četvrti, Škopinca, Plišca i Baldekina.

PREOBRAZBA SLIKE GRADA

Ipak, razmjere grada odredila je industrija: tvornica u Crnici zaposjeda zapadne rubove, dok će jugoistočni rub definirati operativna luka, najfrekventniji prostor namijenjen pretovaru ugljena i drvne građe te u nastavku industrijski pogoni u Vruljama i Dragi. Poluotok Mandalina bit će podređen vojnim sadržajima i smještaju vojne posade. Baština paleoindustrijske ere dugo će opterećivati grad.

Modernizacija cesta nameće se kao prioritet razvojne strategije, a prirodna bogatstva u neposrednoj blizini grada potiču investicijske planove domaćih i stranih ulagača. Orazvojnim potencijalima Šibenika rječito govore predstavke upućivane Trgovačkoj komori u Zadru: „Zgodnost saobraćaja, te bogatstva same prirode u vodenim silama, u rudi, u dreveću služe nepobitnim jamstvom da će se u Šibeniku industrija, trgovina i promet razvijati do najvišeg stupnja i da Šibenik u tom pogledu barem čeka lijepa budućnost“.

Izgradnja magistralnih željezničkih spojeva prema sjevernom dijelu Hrvatske sustavno se odgađala radi političkih prijepora. Trasa državne željeznice prema Dalmaciji (1873. i 1874.) predviđala je u prvoj fazi spoj sa Splitom i Šibenikom, što je izazvalo burna protivljenja Zadarske komore. Odvojak Siverić-Knin izazivao je nove sukobe Splita i Šibenika oko prestiža u rentabilnosti pruge otpremom ugljena iz nedalekih rudnih izvorišta.

Tvornički kompleks u Crnici

Željeznički kolodvor

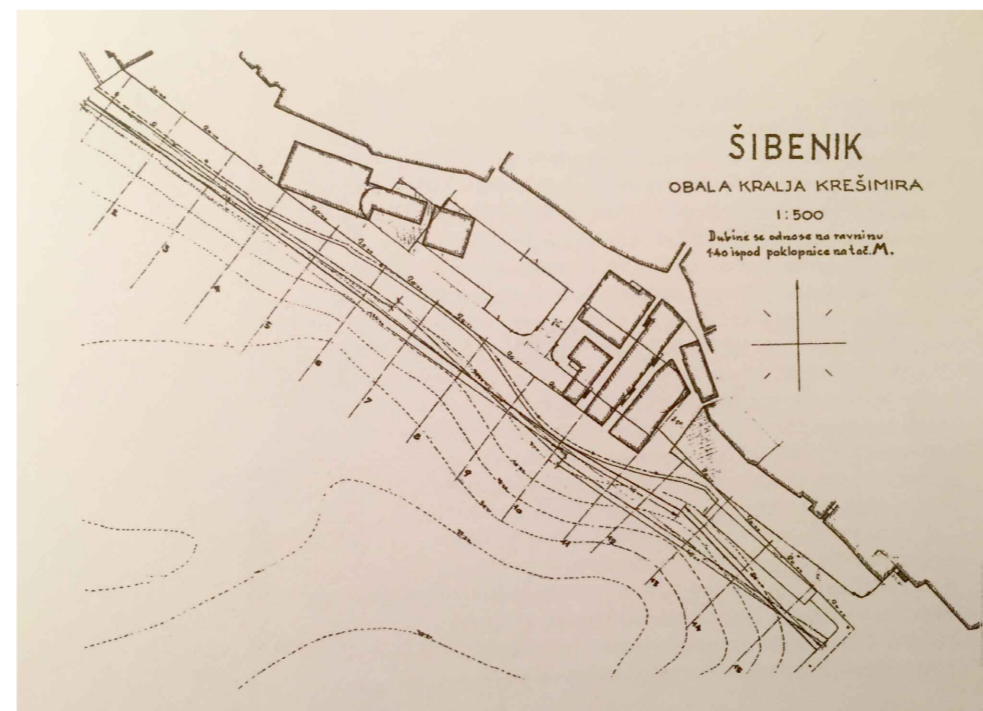
Iznimno dinamična trgovačka aktivnost na obali nalagala je prioritetne zahvate na proširivanju luke. Prvu regulaciju obale financira šibenski magnat Ante Makale 1875. za potrebe vlastitog poduzetništva - Jadranskog rudarskog društva, smještenog uz glavno pristanište, gdje se obavljao pretovar ugljena. Godine 1884. Gradska uprava upućuje Ministarstvu u Trstu zahtjev za odobrenje regulacije obale i subvenciju, te rekonstrukciju i uređenje pristupnog trga. Ovaj iznimno važan projekt bio je povjeren vodećem gradskom inženjeru Vjekoslavu Meichsneru. Sačuvana dokumentacija sjedoči o etapama izvedbe pojedinih dionica parterne plohe, proširenja glavnog gata te planiranja novoga javnog prostora.

Za novi prostorni plan od iznimne je važnosti bila trasa željezničke pruge i odabir lokacije za željeznički kolodvor. Odluka Gradske uprave o smještaju kolodvora na jugoistočnoj periferiji grada uvjetovala je i planiranje novih prilaznih cesta i poveznica s gradom kao i veze kolodvora s uvalom u Vruljama, predviđenom za pretovar drvne građe dopremane iz zaleđa.

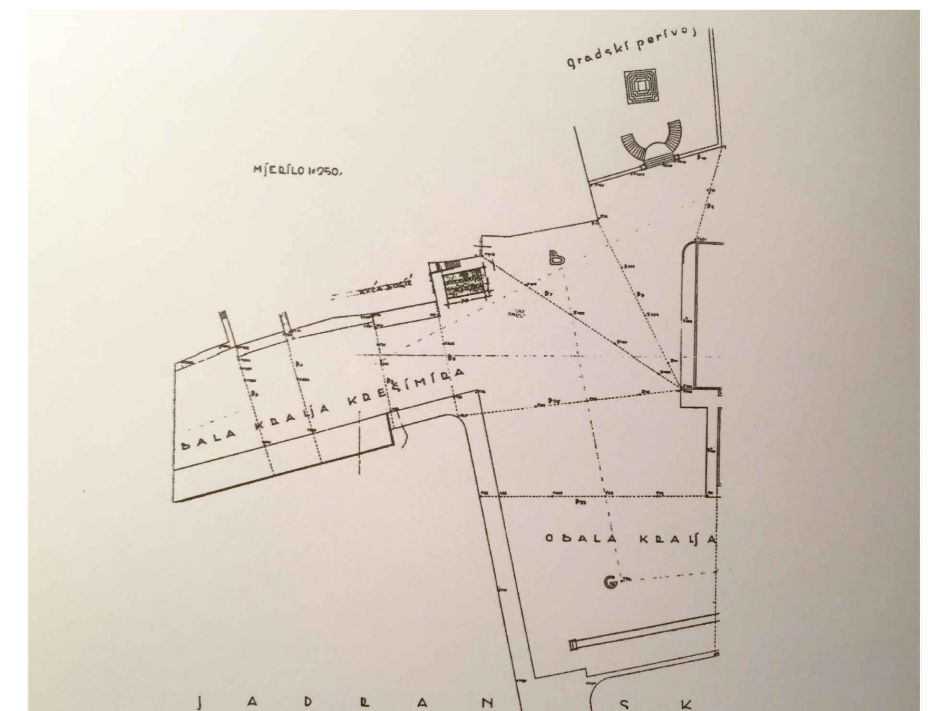
PREOBRAZBA SLIKE GRADA

Makalino zdanje na obali

Regulacija središnjeg dijela obale

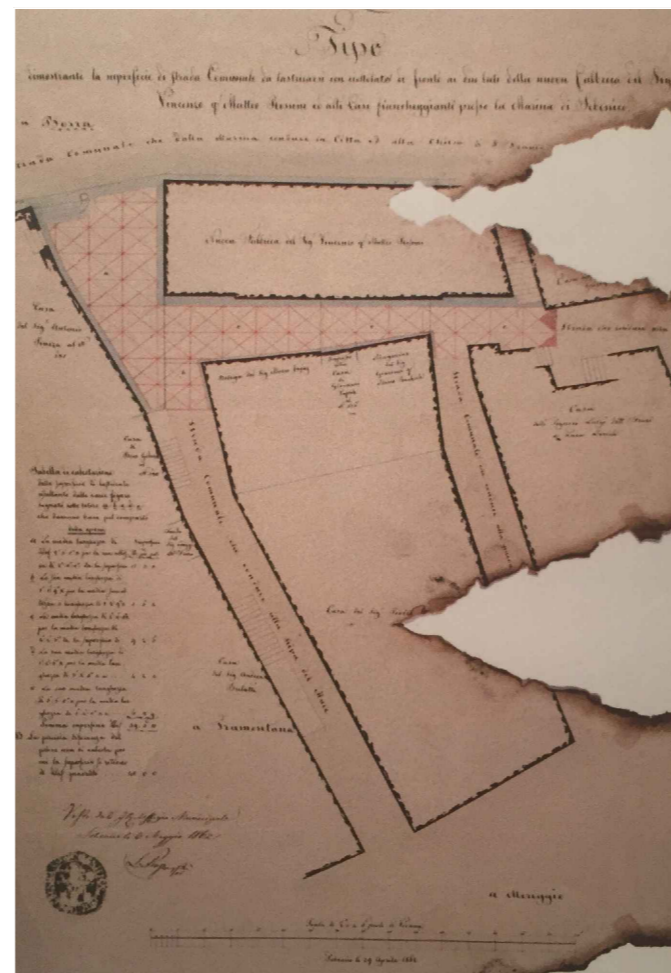

Regulacija obale s proširenjem platoa pred glavnim trgom

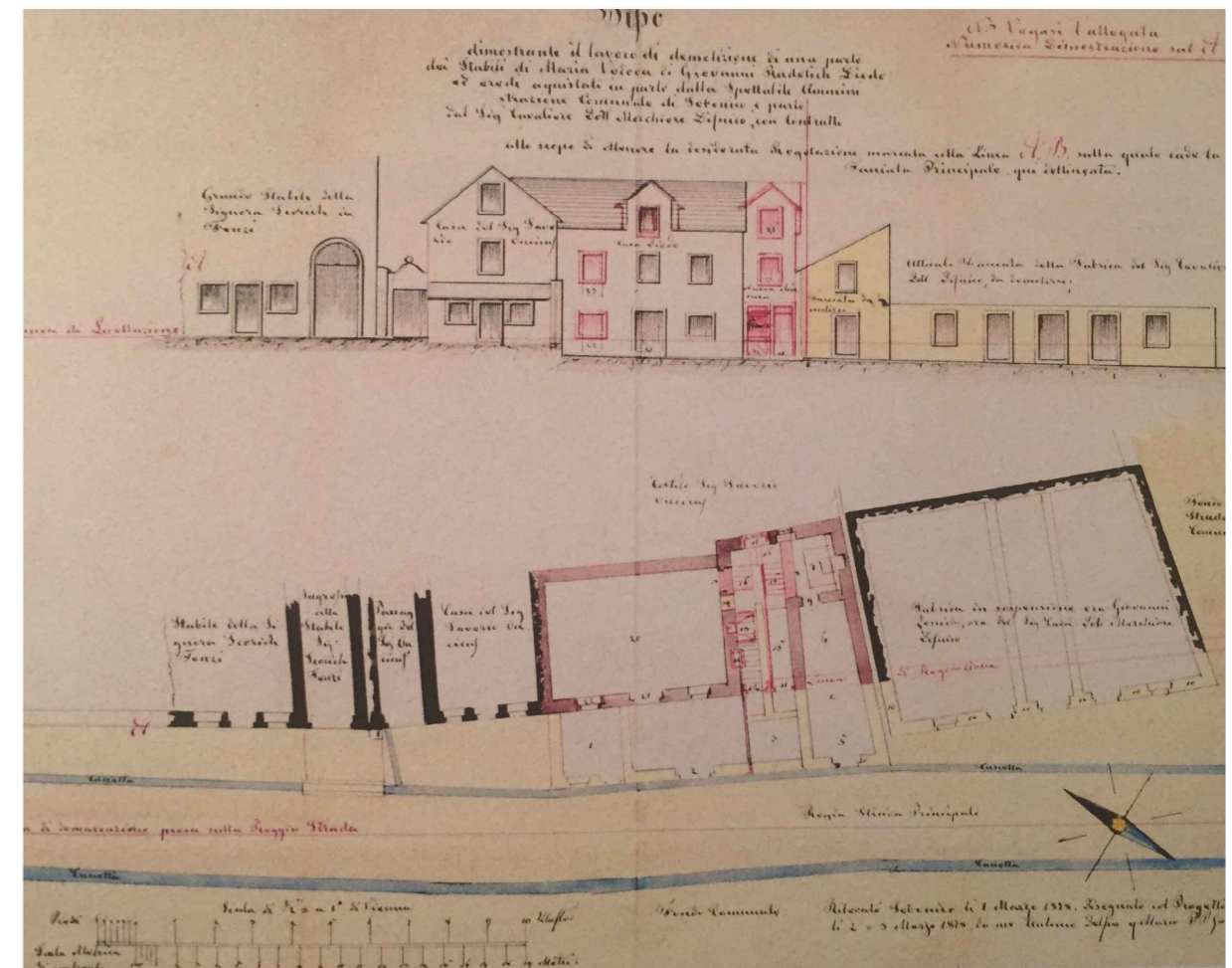
PREOBRAZBA SLIKE GRADA

Neurbanizirana gradska periferija rasparcelizirana privatnim obradivim površinama postaje prostorom od posebnog interesa za planiranje novih upravnih i zdravstvenih sadržaja. Program Gradske uprave predviđa niz akcija uljepšavanja grada unatoč ograničenim financijskim mogućnostima. Radi se na pošumljavanju okolice i uređivanju prilaza najatraktivnijem vidikovcu na Šubićevcu, otkupom zemljišta priprema se prostor za nove utilitarne sadržaje, a prodajom bedema namiču sredstva za javne prostore s novim estetskim akcentom u čemu sudjeluju i privatni ulagači.

Iako je povijesna jezgra pretežito očuvala svoju urbanu strukturu, modaliteti „upisivanja“ u zadani prostor provode se prema općim obrascima epohe: objedinjavanjem susjednih parcela uspostavljaju se drugačiji odnosi prilagođeni novim namijenama. Povijesna komunikacija i magistralna poveznica (danas Ulica kralja Zvonimira) postaje važan javni prostor između staroga i novoga dijela grada. To nalaže potrebu za njezinom rekonstrukcijom i preoblikovanjem arhitektonskog okvira. Položena između povijesne jezgre i Varoša dobiva novi akcent. Vertikala vatrogasnog tornja (1890.), smještena uz jugozapadni rub sajmišnog prostora na rubu grada, na Pazaru, daje mu novi smisao: s peterokatnog drvenog tornja nadzire se širi prostor grada s kopnenim zaleđem i akvatorijem. Uz rub povijesne jezgre nižu se sadržaji koji će urbanom ugođaju pridodati društveni smisao s nizom ugostiteljskih i uslužnih radnji, a „mondano“ obilježje dobit će adaptacijom napuštenog magazina u novi scenski prostor, koji će prethoditi gradnji kazališta. Proširenjem pješačke plohe na suprotnoj strani ulice nameće se potreba za preobrazbom zatečenog okvira s pretežito utilitarnim i gospodarskim sadržajima, okruženim prostranim poljoprivrednim parcelama.

Plan uređenja parternih ploha u Dobriču

Situacijski plan uz glavnu prometnicu

PREOBRAZBA SLIKE
GRADA

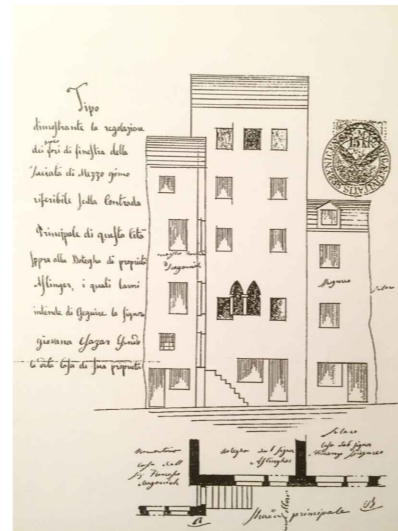

Katastarska izmjera Šibenika 1905. godine

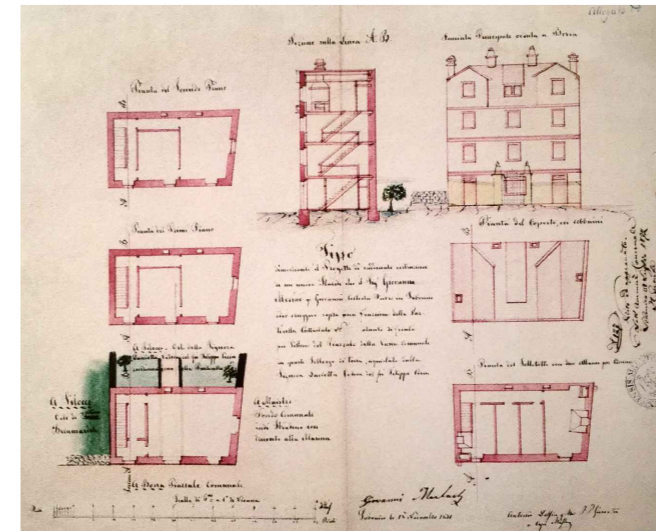
PREOBRAZBA SLIKE GRADA

Ključne komunikacijske osi Grada, s ishodištem na Kazališnom trgu usmjeravaju se prema središnjim javnim prostorima. Glavna ulica *Fra le botteghe* (danas Ulica kralja Tomislava) vodi do velikog trga pred vječnicom i katedralom, a usporedno s njom *Contrada S. Giovanni* (danas Zagrebačka) do Zelenog trga (Piazza Verde) pred crkvom sv. Ivana i nastavlja se dalje prema Gorici. Drugi pravac vodi od kazališnog trga prema obali i crkvi sv. Frane. Ovaj iznimno važan punkt u kontaktnoj zoni nalagao je hitnu obnovu. Popločavanje Trga 'di Rialto' (prema predaji o jednom od ključnih tržišnih prostora u gradu) - kolektivna je akcija građana. To će potaknulo nove inicijative na uređivanju javnih gradskih prostora.

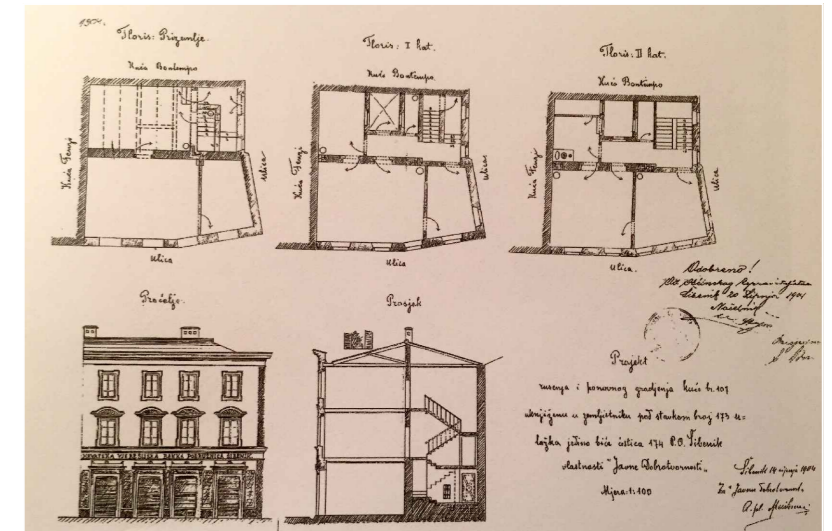
Promjenom urbane svijesti mijenja se predodžba o gradu i preobražava njegova sadržajna struktura. Razaznaju se novi akteri. Imućne trgovačke obitelji zaposjedaju prestižne lokacije u gradu i određuju mu novi identitet. Iskazuje se težnja za višim urbanim standardom, stara se zdanja adaptiraju primjenom novih uzora neovisno o povijesnoj vrijednosti, a prednost imaju ona uz povijesne komunikacije. Promjenom vlasništva mijenja se namjena, poglavito u zoni prizemlja koja se otvaraju za lokale, a to nalaže premještanje reprezentativnih portala s glavne ulice u bočne prilaze objektu (Vodička 4, Dobrić 2).

Rekonstrukcija kuće

Obnova kuće u gradu

Venturinova kuća Javne dobrotvornosti, 1904. godine

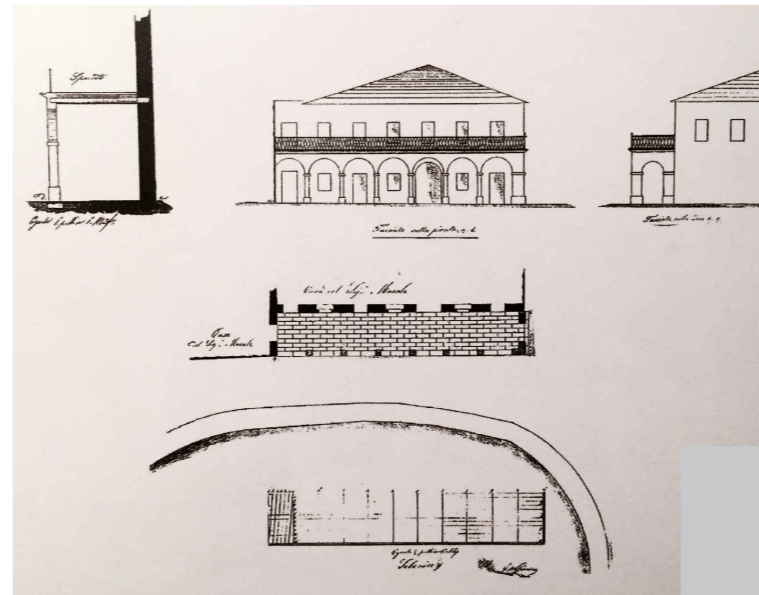
Trg pred južnim ulazom u perivoj

REKONSTRUIRANJE OBALE

Potreba da javne i stambene zgrade na licu grada udovoljavaju kriterijima reda i ljepote rezultirala je nizom nedovoljno promišljenih zahvata, poput onoga koji dokida planirane inzule iz 18. stoljeća s kućama postavljenima okomito na liniju obale da bi se stvorile nove vizure.

Lokalni poduzetnik Makale, vlasnik integralnog bloka na jugoistočnom rubu obale, ulaže kapital u uređivanje operativne luke. Dogradnjom terasa na uglovnici uz hotel Krka postignut je vizualni efekt uz glavni operativni gat, a rastvoreni trijemovi u prizemlju s novim ugostiteljskim sadržajima pridonose mediteranskom ugođaju pred prostranim, novo koncipiranim platoom trga: mjestom susreta, ispraćaja i druženja uz more. Izgradnjom nove pošte 1890. godine, sučelice gradskom perivoju, glavna komunikacija s obalom dobiva novi akcent, a cjelina naglašeni estetski naboj.

Kovačevićev Hotel de la ville, smješten između Kneževe palače i crkve sv. Nikole, s kapacitetom od pedesetak kreveta i restoranom u prizemlju, bio je najelitniji hotel u gradu. Kasnije će hotel Krka i nešto skromnija Dinara te niz kavana i restorana na obali - Miramar, Istra, Astorija i Cetina - obogatiti tipični mediteranski ugođaj predviđajući mu turističku privlačnost.

Kuća Makale s novom terasom i arkadama

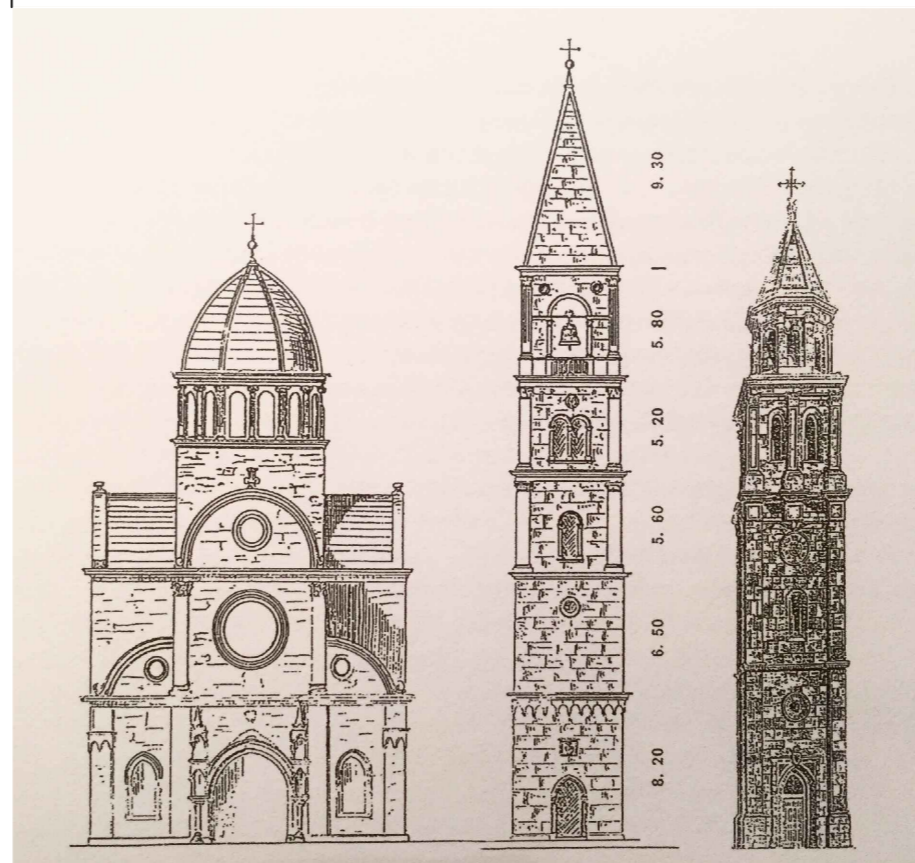
Zgrada ribarnice na obali

Zanimljivo je podsjetiti na sliku grada koju je u svom putnom dnevniku 1818. godine zabilježio jedan visoki gost, car Franjo I. Iscrpno je opisao kuće, ulice, crkve, samostane, škole i bolnice, a osobito ga se dojmio krajolik šibenskog akvatorija, kanal sv. Ante i tvrđava sv. Nikole.

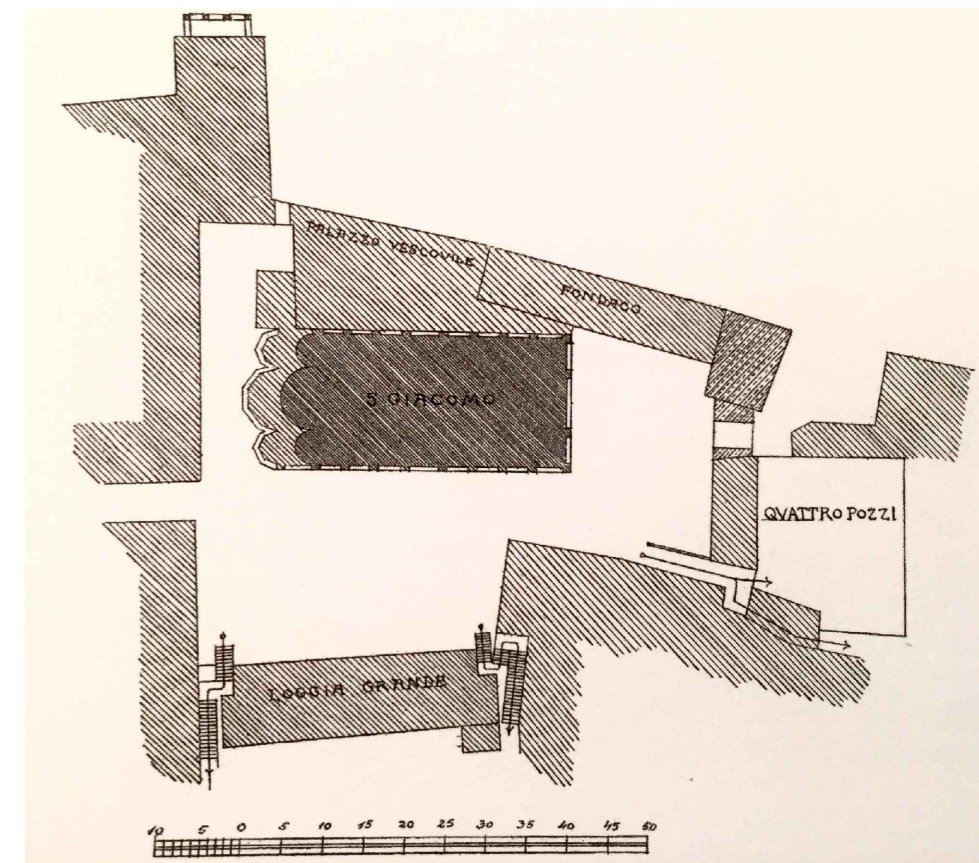
Građevinske intervencije nisu mimošle ni Kneževu palaču. Akcije se usmjeravaju na uređenje unutrašnjeg prostora koji je često mijenjao namjenu nakon što je palača izgubila svoju prvotnu funkciju: njezino je prizemlje nekada služilo kao skladište soli, na prvom katu održavale su se kazališne predstave sve do 18. stoljeća, a sjeverozapadna kula tada je služila kao tamnica.

Briga za spomeničku zaštitu rezultira nizom konzervatorskih zahvata pod strogim nadzorom Centralne komisije u Beču. Obnova Biskupske palače poprimila je novi izgled s izvornom triforom i portalom nad kojim je postavljen grb biskupa A.J. Fosca. Uređivanje trga pred katedralom, obnovljenom 1860. godine, nalagalo je micanje kule Teodošević pred pročeljem katedrale, a služila je kao zvonik sve do 1889. godine kad je porušena. Biskupovim zalaganjem Ministarstvo u Beču odobrilo je 1882. godine sredstva za izgradnju novog zvonika, a uslijedile su i akcije na prikupljanju dobrovoljnih priloga građana. Nacrtom arhitekata Bergmanna i Hausera, izrađenom prema zadanim propozicijama, bilo je predviđeno dosljedno ponavljanje stilskih odrednica katedrale. Mjerodavna komisija je razmotrila nacrt te ga predstavila javnosti, no do realizacije ipak nije došlo zbog preporuke Namjesništva u Zadru, čime je bitka za novi zvonik izgubljena.

REKONSTRUIRANJE OBALE

Grafički prikaz novog zvonika

Tlocrt Velikog trga s kraja 19. stoljeća

Dolac zadržava obilježja slikovitog predgrađa: ujednačeni ritam pučkih kamenih kuća skromne morfološke strukture s razigranim krovnim ploham i luminarima tipičnim za mediteransko podneblje djelomično je narušeno dogradnjom novih etaža i spajanjem više susjednih čestica. Uravnotežena slika fasadnih ploha s tipičnim malim formatima prozora i vrata koji zimi čuvaju toplinu, a ljeti svježinu, dok drveni kapci štite od ljetnog sunca, a kamene ploče nad prozorima i vratima od udara kiše - vizualno se dopunjava dogradnjom vanjskih kamenih stubišta - balatura, koje vode do odmorišta pred ulazom u stambeni prostor na katu. Pod rasteretnim lukom balature najčešće je smještena konoba, središnje mjesto obiteljskog okupljanja, trgovačkog ili obrtničkog sadržaja. Pokrov od kamenih ploča, karakterističan za dolačku kuću, postupno zamjenjuje kupa kanalice. Gabaritni odnosi proizlaze iz socijalne diferencijacije i doprinose ukupnoj slikovitosti cjeline.

Sustavno širenje gradskog areala prate otkupi zemljišta na rubovima grada. Komunalne akcije planskog uređenja sjeverozapadnog predgrađa nalažu regulaciju obale s novim pristaništem u Crnici (1910.), a to će potaknuti i nove inicijative na suprotnoj strani zaljeva, u uvali Vrulje, čime će se rasteretiti središnji dio luke. Modernizacija proizvodnog procesa u Crnici priključenjem na dva jaka energetska sustava rezultira novim poslovnim uspjesima i uređivanjem tvorničkog sklopa. Na povišenom platou istaknute hridi dominira zgrada glavnog inženjera s osebujnim tlocrtnim rješenjem u neobičnom prostornom ambijentu oskudne vegetacije. Projektant se 1905. godine priklanja ukusu naručitelja ne mareći za tradiciju arhitektonskih načela ovog podneblja. Naglašeno pročelje jednokatnice s povišenim ulazom postavljenim u dijagonalnoj osi pravilnog četverokuta riješeno je u pet vertikalnih osi, čime se uspostavlja simetrija, a reduciranom dekoracijom okvira prozora i vrata ostvaruje neobična zamisao „rezidencije“ u tvorničkom ambijentu na rubu grada.

ŠIBENIK KROZ 19. STOLJEĆE I OSNUTAK IZGRADNJE

Generalni urbanistički plan Šibenika, studeni 1888. godine

Dvadesetih godina 19. stoljeća u Šibeniku dominira sitnoobrtnička proizvodnja, a postoje samo tri radionice na manufakturnoj razini među kojima nema građevnih radionica, a građevinski radnici pretežito su se bavili poljodjelstvom. Oko sredine 19. stoljeća kuće u Šibeniku mogu se podijeliti na one zidane u suho, često samo prizemnice prekrivene slamom, te one koje su zidane u kreču, često na više katova i prekrivene kanalicom. Prve su prevladavale u predgrađima Crnici i Varošu i gradili su ih anonimni, neuki graditelji, ali dobri poznavatelji ruralnog tradicijskog građenja bez morta. Međutim, u ovom razdoblju Šibenik je generalno gledajući dosta zapušten. Gradilo se jako malo, ponajviše uslijed skromna budžeta Općine. Godine 1855. uređivala se Poljana, ali radovi nisu dovršeni tako da je 1859. izgledala zapuštena. Rijetke blistave detalje u blijedoj slici grada iz tog razdoblja predstavljaju: postavljanje prvog parnog mlina iz 1850. godine te otvaranje nove zgrade kazališta 1870. godine. Prvi zamah graditeljstva ostvaren je za vrijeme tridesetogodišnje (1873.-1903. god.) narodnjačke općinske uprave na čelu s načelnikom Antom Šupukom. Šibenik dobiva željezničku vezu sa zaleđem, izgrađuju se prvi metri operativne obale ispred današnje Carinarnice, među prvim gradovima u austrijskoj monarhiji Šibenik dobiva električnu rasvjetu, popločavaju se gradske ulice, a 1883. otvorena je u gradska bolnica građena po paviljonskom sustavu, u ono doba najmodernijem načinu građenja bolnica. Toliki broj građevinskih zahvata u Šibeniku neposredno utječe i na razvoj graditeljske struke, a 1888. godine utemeljena je i prva privatna građevinska tvrtka u gradu - Luigi Battigelli i sin. Osim Battigellija, u gradu djeluju i istaknuti zidarski obrtnici Jakov Cinotti, Jakov Passini i Olivari.

Ante Šupuk, 1873. godine

Poljana, 1859. godine

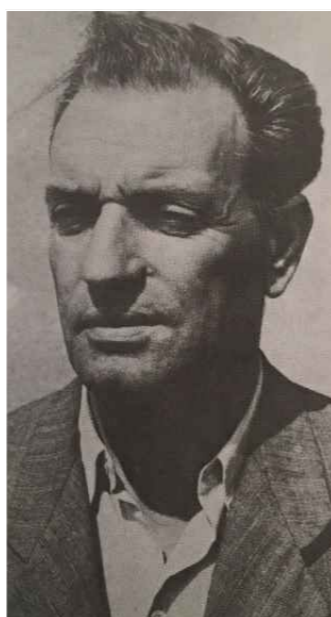
Zgrada kazališta, 1870. godine

ŠIBENIK KROZ 19. STOLJEĆE I OSNUTAK IZGRADNJE

U zadnjim desetljećima 19. stoljeća nastavlja se jače urbanističko širenje Šibenika. Površine vrtova po Varošu smanjuju se i pretvaraju u gradilišta sve brojnijih stambenih zgrada. Smrću šibenskog načelnika Ante Šupuka (1904. god.), najmarkantnije ličnosti političkog i gospodarskog razvitka Šibenika, završila se najblistavija graditeljska faza u Šibeniku u vremenskom razdoblju od 150 godina. Velika građevinska aktivnost u navedenom razdoblju jako je utjecala na povećanje broja građevnih obrtnika u šibenskom kotaru, povodom čega je organizirana inicijativna skuština za osnivanje „Obrtničke zadruge građevnih i sa istima srodnim obrta“. U periodu od 1914. do 1924. godine u Šibeniku traje veliki zastoj u građevinskim radovima i tokom tog desetljeća nije se podigla skoro nijedna stambena zgrada. Između dva rata, Šibenik je grad s nagomilanim komunalnim i neriješenim građevinskim problemima, a novogradnje su rijetke. Antifašističke vlasti u Dalmaciji formirale su Odjel tehničkih radova koji je bio organizator svih građevinskih radova na oslobođenom području na prijelazu iz 1944. u 1945. godinu. Zbog pomankanja radne snage u gradu, koristili su se ratni zarobljenici, osobito na čišćenju ruševina u gradu. Krajem 1944. godine prioritarnom obnovom, često samo nužnim popravcima, obuhvaćene su najprije javne zgrade u gradu, a onda se krenulo u sustavno osposobljavanje privatnih stambenih kuća.

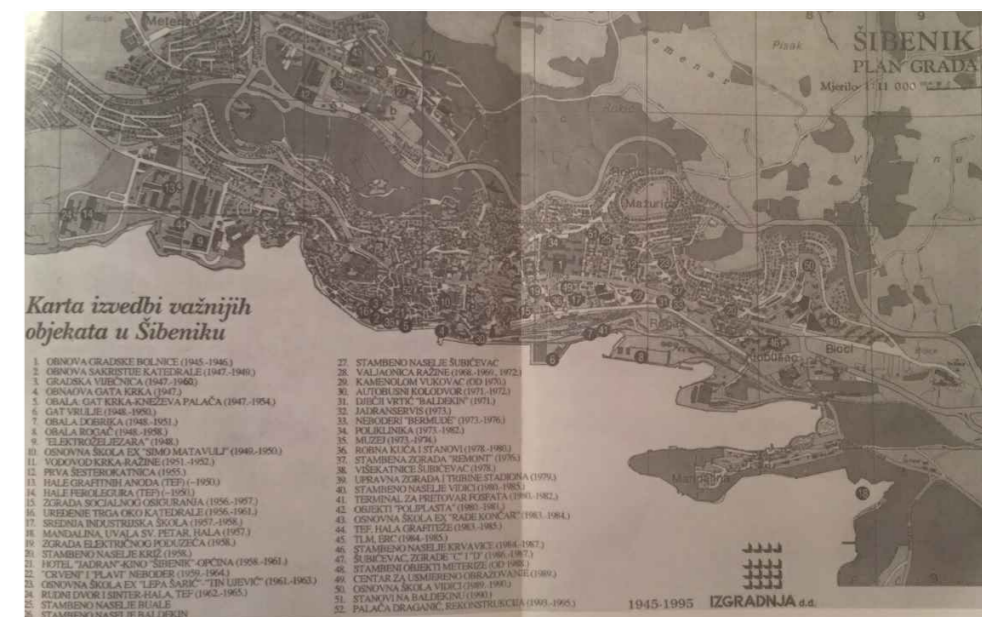
Ministarstvo građevina Hrvatske ocijenilo je da se treba izvršiti reorganizacija nadležnosti oko pitanja obnove zemlje i svih građevinskih djelatnosti. Slijedom upute Ministarstva održao se sastanak 26. rujna 1945. pri Građevinskom odjelu Okružnog NOO u Šibeniku, te je donesena odluka o formiranju Državnog građevnog poduzeća, današnje *Izgradnje*. Prvi upravitelj *Izgradnje*, organizator i pokretač aktivnosti poduzeća bio je Jakov Despot, koji u plejadi vrsnih stručnjaka zauzima iznimno mjesto i potpuno zaslužuje valorazaciju vlastite, danas gotovo anonimne, a tako značajne uloge u mozaiku povijesti *Izgradnje* i Šibenika. Despot je bio zaljubljenik u šibensku graditeljsku baštinu stvorivši vrlo poznanstvo s arhitektom Haroldom Bilinićem i ing. Ferićem s kojima je nerijetko obilazio gradilišta na rekonstrukciji i obnovi katedrale i Gradske Vijećnice. Za spomen generacijama koje slijede može se reći da sve što je Šibenik stekao kroz stoljeća svoje povijesti duguje vrsnim stvarateljima, među kojima je i Jakov Despot.

Ing. Jakov Despot

Izgradnja ceste u Šibeniku, 1857. god.

Popis projekata *Izgradnje*

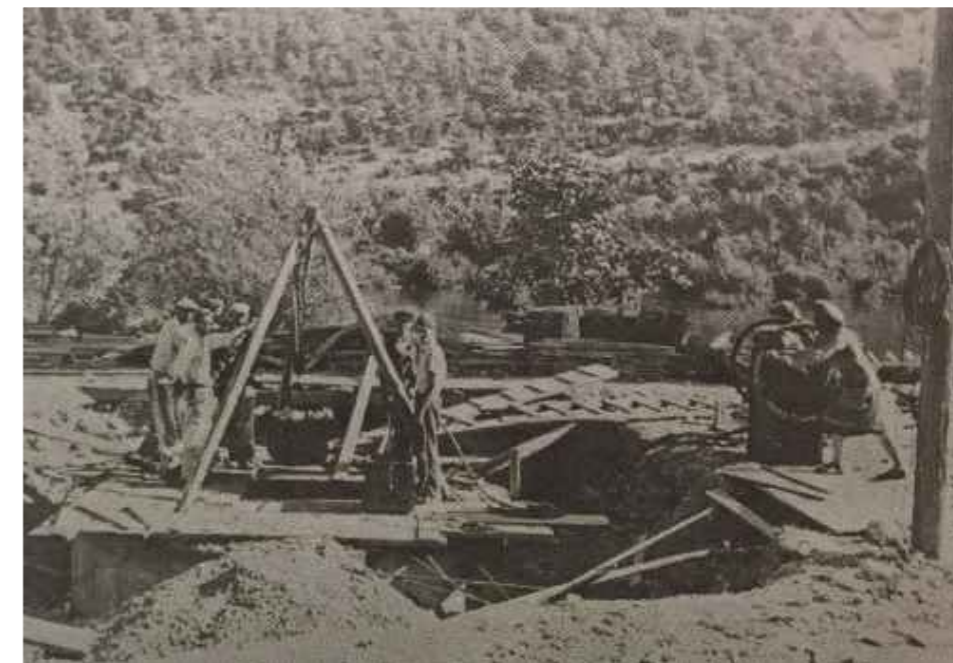
RAZDOBLJE BRZOG USPONA

Početak djelovanja Izgradnje vezan je isključivo za radove na obnovi budući da su Šibenik i njegova okolica imali velika ratna razaranja. Poduzeće je u nepuna dva mjeseca tijekom 1945. godine i za prvih 6 mjeseci 1946. godine uspjelo pokriti i popraviti 1500 spaljenih seoskih kuća. Najnužniji popravci obavljaju se i na bolnicama u Kninu i Šibeniku, objektima koji su pretrpjeli veliku štetu u ratu, a *Izgradnja* postaje jedna od vodećih građevinskih firmi u Hrvatskoj. Godine 1947., poduzeće započinje složenije poslove na izgradnji industrijskih, infrastrukturnih i javnih objekata, te se aktivira i u povijesnoj gradskoj jezgri Šibenika. Uklanjaju se ruševine, popravljaju trgovci, te započinje antologijska obnova šibenske graditeljske baštine. Sljedeće godine nastavljaju se radovi na proširenju tvornice u Crnici, a gradi se i niz vojnih objekata. Značajan uspjeh bila je izgradnja obale Vrulje i Šipad, te brojne obrazovne ustanove u Šibeniku i okolici.

Od 1. srpnja 1951. godine *Izgradnja* radi na jednom od najvećih komunalnih zahvata za Šibenik - vodovodu od Slapova Krke do Tvornice i valjaonice aluminijske u Ražinama. To je najsloženiji infrastrukturni zahvat koji je *Izgradnja* izvela u svojoj povijesti. Vodovod Krka - Ražine građen je u sklopu izvedbe nove tvornice aluminijske u Ražinama, ali je značio i veliki prinos vodoopskrbi grada Šibenika. Zbog velike količine radova *Izgradnja* odustaje od izvedbe građevinskog dijela objekta tvornice te ju prepušta u ruke poduzeća *Tehnika* iz Zagreba, a svoj fokus preusmjerava na tvornicu ferolegura u Crnici, kojoj je desetljećima ostala vjerni izvođač.

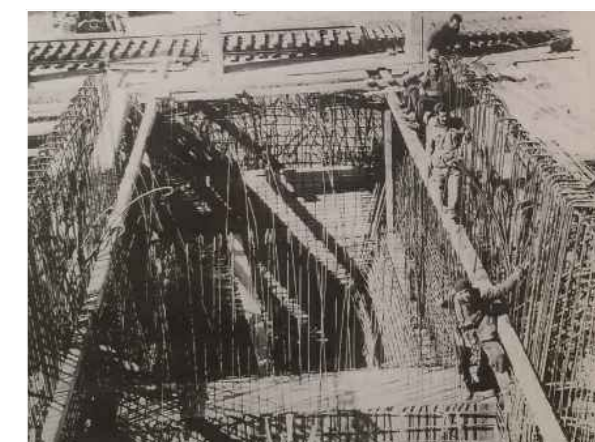
Radovi na vodovodu Krka - Ražine, 1951. godine

Zaposlenici TEF-a, 1962. godine

TEF, Rudni dvor, 1955. godine

TEF, bunker grube rude, 1962. godine

RAZDOBLJE BRZOG USPONA

Godine 1953 građevinarstvo u Šibeniku postaje najjača privredna grana, a 1954. godine izrađen je Generalni urbanistički plan koji je kroz čitavo vrijeme svoje izradbe mogao kontrolirati pojedinačne zamisli nove urbane izgradnje. Velikim ulaganjima nacionalnog ranga stvorila se potreba za revizijom plana, što nije učinjeno.

U tom periodu, *Izgradnju* obilježava stambena izgradnja, posebice u predjelu Baldekin, gdje niču prve šibenske višekatanice. Poduzeće tada kreće u nabavu željezne skele i potrebne mehanizacije, budući da je postojeća već dotrajala, te je naredni period u znaku gradnje prvih nebodera, koji su kroz čitavu 1959. godinu bili jedina veća gradilišta u gradu. Prema projektu arhitekta Vesanovića, objekti su trebali imati 14 katova, a na vrhu etažu za urede i ateljee. Ba svakom katu bilo je predviđeno 8 stanova. Šibenčani su svoje prve nebodere prema boji pročelja nazvali vrlo jednostavno, „crvenim“ i „plavim“, ne sluteći da će oni u simboličnom smislu postati raspolovnicom dvaju gradskih dijelova, onog koji se prepoznavao u niskogradnji i onog koji je stremio visinama.

Prvi "neboder u Šibeniku, 1955. godina

Gradnja ovih nebodera bila je ispred mogućnosti firme, budući da je svoj pionirski iskorak u ovoj vrsti visokogradnje započela bez kranske dizalice, što je danas nepojmljivo. Objekti su se radili konzolnim lift dizalicama, takozvanim „bob-dizalicama“ do 9. kata, a zatim se materijal prebacivao na drugu bob-dizalicu koja je opskrbljivala drugi dio nebodera do 15. kata. Godine 1962. izgradnja nebodera već je poprilično odmakla kada je poduzeće dobilo svoj prvi kran kojem su neboderi već nadrasli doseg, pa je na ovom gradilištu bio uglavnom neupotrebljiv. Tijekom izgradnje ovih objekata javio se problem montaže fasadnih elemenata, što je tražilo vrlo skupu fasadnu skelu kojom se objekt trebao obložiti. Tako je za potrebe gradilišta napravljena prva viseća skela u Šibeniku koja je mogla opsuživati pročelje širine 15 metara. „Crveni“ i „Plavi“ neboder bili su u svoje vrijeme u grupi prvih nebodera u Dalmaciji. Gradilište je utihnulo u listopadu 1964. godine, netom prije na obali je započela izgradnja javnog kompleksa prema projektu arhitekta Ive Vitića.

RAZDOBLJE BRZOG USPONA

Baldekin, Šibenik, 1959. godine

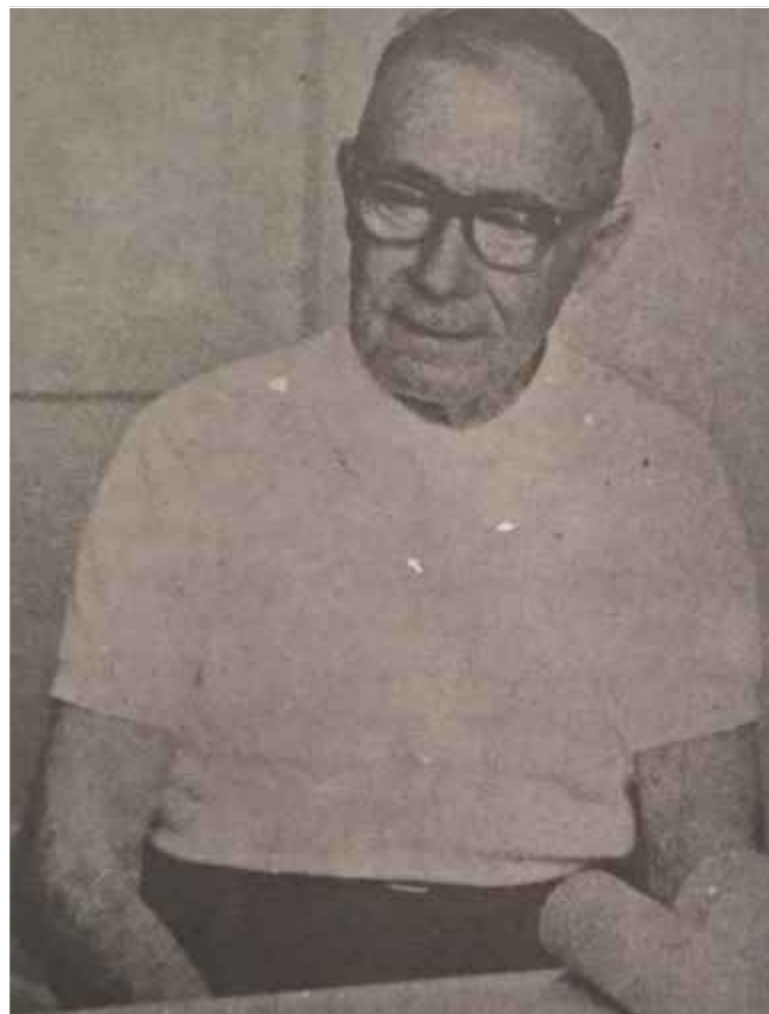

Gradilište *plavog* nebodera, 1959. godine

O.Š. Lepa Šarić (danas Tin Ujević), Baldekin, 1961. godine

ARHITEKT HAROLD BILINIĆ U ŠIBENIKU

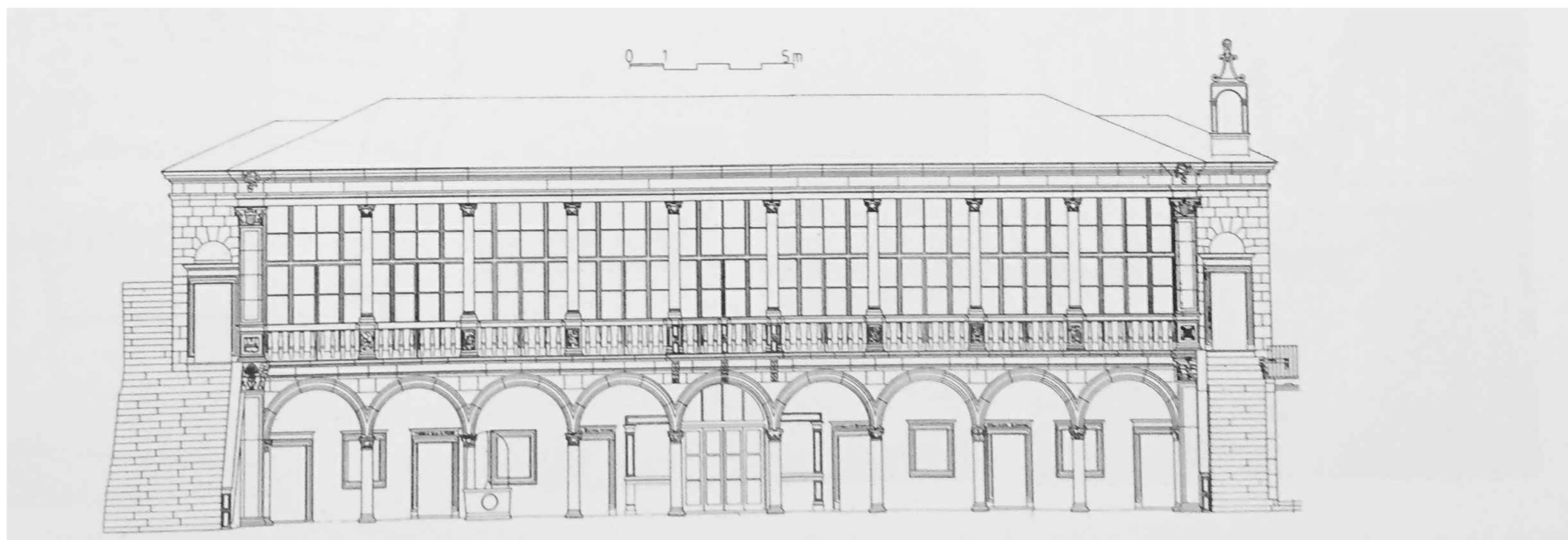
Arhitekt Harold Bilinić

Harold Bilinić je arhitekt rođen 1894. godine u Splitu. Uz oca, vrsnog kipara i klesara, razvio je ljubav prema graditeljstvu u kamenu te započeo svoje arhitektonsko stvaralaštvo u suradnji s Ivanom Meštrovićem. Nakon bogatog upusa u Splitu, Zagrebu i Argentini, 1947. godine stiže u Šibenik s reputacijom iskusnog i uglednog arhitekta, te već po dolasku stiječe iskrene simpatije i uvažavanje među Šibenčanima.

Prvi Bilinićev angažman u Šibeniku bio je na obnovi sakristije katedrale sv. Jakova, koju je prvo detaljno arhitektonski snimio, pa zatim demontirao. Obnovi je pristupio sustavno i metodološki ispravno, numerirajući svaki skinuti kamen ili fragment. Temelj stupova sakristije duboko je učvrstio, a polomljeno kamenje objekta zamijenio novim. Konzervatorski zavod za Dalmaciju bio je vrlo zadovoljan kvalitetom izvedenih radova na sakristiji, pa Biliniću povjerava brojne poslove vezane uz obnovu i rekonstrukciju, uključujući i obnovu Pravoslavne crkve.

Njegov najznačajniji konzervatorski zahvat bez sumnje je obnova Gradske vijećnice, koja se nalazila prekoputa sjeverne strane katedrale, te koja je temeljito razorena u prosincu 1943. godine nakon zračnog napada angloameričkih zrakoplova na Šibenik. Umjetnička vrijednost Vijećnice bila je u njejoj slikovitoj i raščlanjenoj cjelini, u omjerima i uravnoteženosti arhitektonskog ritma, te u njenom upotpunjavanju istaknutog urbanističkog okvira.

Bilinić ju rekonstruirao metodom faksimilne obnove, te arhitektonskom snimanju pristupa ozbiljno i sustavno, kao kod obnove sakristije. Sve razbacane kamene ulomke uredno je složio, izmjerio i iscrtao. Arhitektonski snimak detalja radio je u mjerilu 1:1, 1:10 te 1:20. Bio je to veoma delikatan zadatak jer nije postojalo mnogo okumentacije temeljem koje bi brže izgradio sliku nekadašnjeg izgleda Vijećnice. Rad na obnovi Gradske vijećnice spada u red najrafiniranijih i najkompleksnijih konzervatorskih zahvata u Hrvatskoj iza II. Svjetskog rata, a u okviru povijesne jezgre Šibenika to je do danas ostao najcjelovitiji rekonstrukcijski zahvat kojim je Bilinić stekao zavidan ugled u Šibeniku.

ARHITEKT HAROLD BILINIĆ U ŠIBENIKU

U svom urbanističkom napredovanju, osobito od početka 20. stoljeća, Šibenik se blokovima kuća približio samom rubu obale koja je bila nelogično nepravilna i poprilično neuređena. Dolaskom H. Bilinića u Šibenik, prostorni problemi obale postali su predmetom njegove pažnje te on već tijekom 1949./1950. godine izrađuje idejne nacрте regulacije obale, osobito prostora na potezu od Kvarтира do katedrale. Na dugoj obalnoj liniji od Docа do hotela Krka, svoje idejne projekte sveo je na tri, po njemu najznačajnija, prostorna problema. Prvi se odnosio na uređenje prostora oko katedrale, drugi je bio projekt rekonstrukcije prostora između Kneževe palače i crkve sv. Nikole, a treći je bio pitanje podizanja elitnog gradskog hotela između postojećeg hotela Krka i tadašnje zgrade Gradskog narodnog odbora. Odlučeno je da se ta pitanja ne mogu rješavati parcijalno budući da taj pojas predstavlja kontinuirani urbanistički kompleks, stoga G.N.O. raspisuje natječaj za izradu idejnih skica za urbanističko i arhitektonsko oblikovanje obale grada.

Biliniću je dato veliko povjerenje od strane građana i gradskih vlasti, te mu je povjeren velik broj projekata na rekonstrukcijama, obnovama te rješavanju problema gradskog prostora - trg pred današnjom Kavanom Medulić, obnova kuće „ex Alpa“, trg Osnovne škole Fausta Vrančića, uređenje prostora između Vijećnice i katedrale sv. Jakova, te brojni drugi zahvati unutar i van povijesne gradske jezgre.

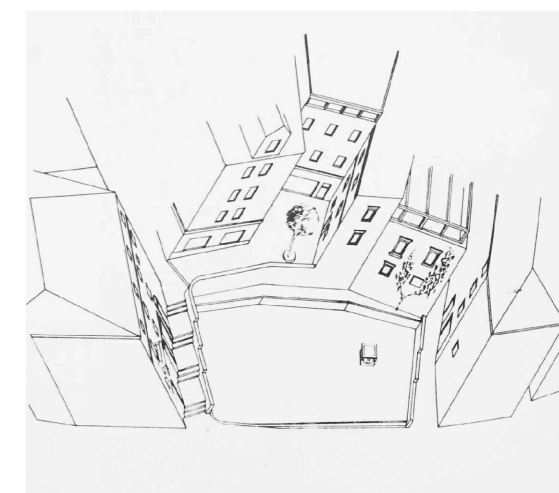
Bilinić je u Šibenik došao u prijelomnom trenutku njegovih urbanih mijena nastalih teškim ratnim razaranjima, a Šibenik kao da je imao sreću što je u tim vremenima prihvatio čovjeka koji je neobičnom senzibilnošću iscenirao nove gradske prostore, obnovio vitalne objekte graditeljske baštine te interpolirao nove zgrade. Pod njegovim vještim vodstvom Šibenik, usprkos urbanim mijenama, nije izgubio identitet svoje stoljetne slikovite ambijentalnosti.

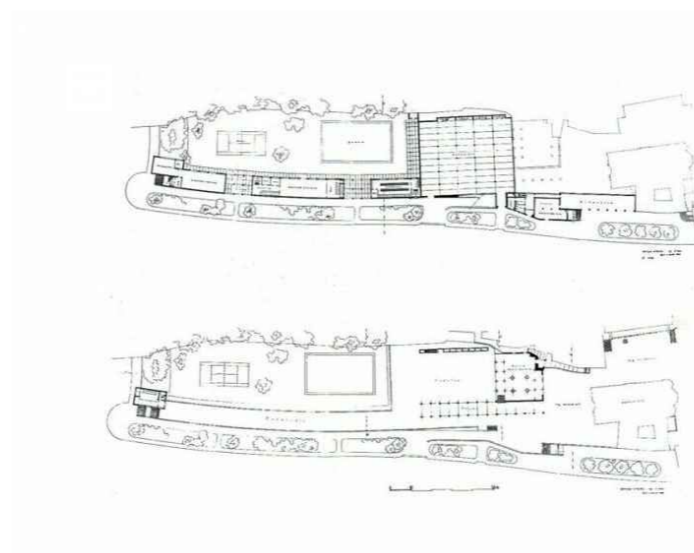
Projekt regulacije od Kvarтира do katedrale

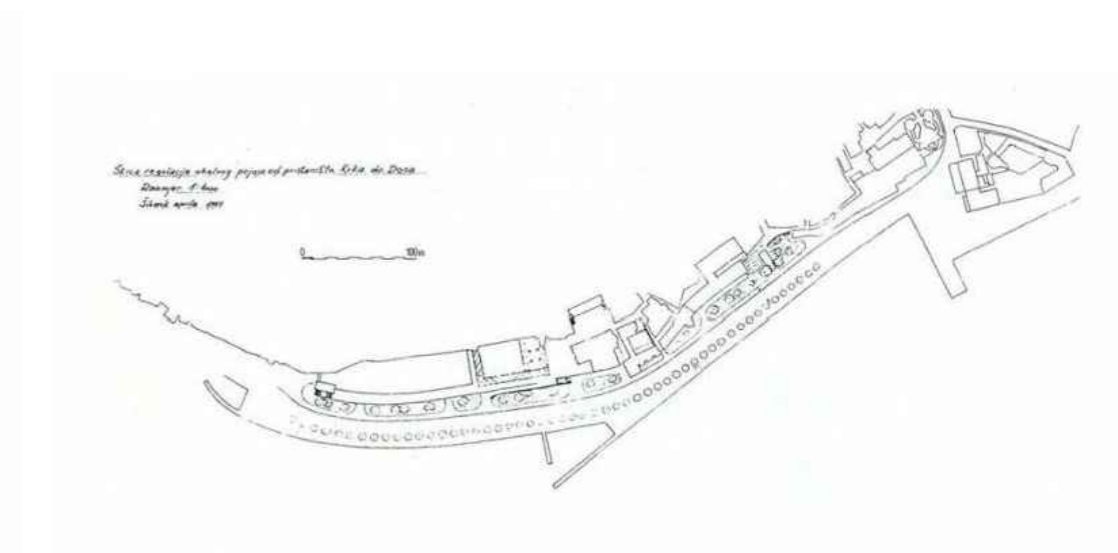
Projekt za društveni dom TLM i restoran

Trg pred kavanom Medulić

Projekt regulacije od Kvarтира do katedrale, tlocrti

Skica regulacije obalnog pojasa od pristaništa Krka do Docа

VITIĆEV ŠIBENSKI OPUS

Ivan Vitić, obiteljskog nadimka Đovani, rođen je u Šibeniku 21. veljače 1917. godine, u uglednoj brodarskoj obitelji. Volio je more, natjecao se u plivanju, ronio. Obožavao je brodove - jedrilice. Forma koju čine jedra upisala se u njegove buduće inspiracije: brod kao simbol vječne mladosti. Svojim izvanrednim umijećem crtanja često je impresionirao investitore, naročito kad bi kasnio s projektom, a imao je nesvakidašnju moć da svakom klijentu prezentira trodimenzionalni prijedlog prostornog rješenja projektantskoga zadatka, rišući ga uživo, naočigled investitora i sjedeći mu sučelice.

Najvažniji Vitićev projekt u Šibeniku bila je izvedba bivšeg Doma JNA (1961. god.) gdje je danas gradska knjižnica Juraj Šižgorić, i to na mjestu porušene zgrade Narodne kavane. Metodom kontrasta Vitić je napravio, s vremenom se pokazalo, iznimno uspješnu, i danas hvaljenu interpolaciju. No, zanimljivo je i to da je uspio investitora (JNA) uvjeriti da na vrhu bedema mora biti skulptura Sv. Jurja. Iskoristio je gradske zidine te na njih posjeo zgradu Doma JNA. Postavio je kristalnu, transparentnu i rastuću prizmu i naglasio linije i nivoe, te oslobodio zidine da bi se potom odmakao od njih pomoću školskog dvorišta. Poigrao se revalorizacijom starog i novog, te akcentiranjem i integracijom. To je rezultiralo posve novim rastom u cjelinu te je grad u ovom osjetljivom dijelu stekao skladnu dovršenost. Metoda kontrasta jedna je od glavnih kvaliteta zgrade. Stakleni korpus lebdi preko zidina gradskog ruba, povezuje stari i novi grad, te tako sam grad prolazi kroz kuću. Dinamički i razigrani krov jedinstveni je u hrvatskoj arhitekturi - hrabra i naborana konstrukcija preuzima ulogu prostornog nosača te tako omogućuje slobodnu fasadu, te minimalne i malobrojne stupove.

VITIĆEV ŠIBENSKI OPUS

Gradska knjižnica, nekada Dom JNA

Pogled na dvorište osnovne škole

Skulptura sv. Jurja na bedemu

Hotel Jadran i zgrada Vijećnice ključna su dijela Vitićeva šibenskog opusa. Situacija hotela je slična u smislu tretmana gradskog brida, relacije prema rivi, trgu pred vijećnicom i vezanosti za stari grad. Velike klizne grilje zacijelo su preteče onih koje nalazimo na stambenom kompleksu u Laginjinoj ulici, no je njihova primjena ovdje povezana s regionalnim i povijesnim aspektima. U kontekstu hotela, u igri otvaranja i zatvaranja (pogled na more, zaštita od sunca i od pogleda s rive), ti elementi dobivaju na značenju ponajprije iznutra. S urbanističkog stajališta mora se vidjeti hotel u njegovoj povezanosti s vijećnicom, no ponajprije s trgov između spomenutih gradnji. Sve to nužno podsjeća, s kućama koje se u pozadini stepenasto redaju uvis, na katedralni trg pa je za pretpostaviti da je Vitić težio određenoj tipološkoj varijanti trgova koji se automatski otvaraju prema moru. Iako je vijećnica prisutna kao volumen i novogradnja, ona posjeduje gotovo anonimni karakter suzdržano se povezujući s izgrađenom, definiranom rivom. Otvaranje zgrade prema trgu (u prizemlju) nadopunjava arkade u pozadini, tako da se ovaj urbani prostor može koncentrirati sam na sebe umjesto da je "protočan" prema rivi i moru.

Hotel Jadran, izvorni izgled pročelja

Hotel Jadran, izvorni izgled interijera

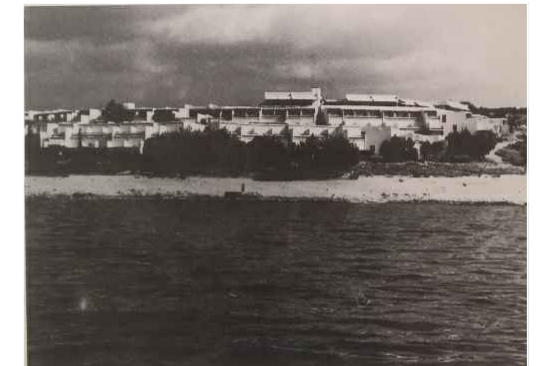

Hotel Jadran i Vijećnica, današnji izgled

Ivan Vitić nije bio izraziti teoretičar već arhitekt naročite medijalne inteligencije koji je umio dobro promatrati te preraditi viđeno. Upravo je on jedan od stvaratelja hrvatske poslijeratne moderne, autor čijim su se djelima inspirirali mnoge generacije arhitekata i studenata arhitekture sve do današnjih dana. Njegove brojne realizacije nastale su u sintezi iskustva internacionalne moderne arhitekture i elemenata lokalne graditeljske tradicije. Takav Vitićev pristup očituje se posebno u velikom broju njegovih građevina izvedenih u Šibeniku, te Dalmaciji.

IZGRADNJA U ŠIBENIKU DO 90-IH GODINA PROŠLOG STOLJEĆA

Kroz period od 20-ih godina, 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća, rad Izgradnje primarno je bio fokusiran na turističke objekte. Sredinom 60-ih, u tijeku su bili radovi na nekoliko značajnih ugostiteljskih objekata u Primoštenu te motel na šibenskom mostu, da bi se nastavila intenzivna gradnja turističkih objekata u Vodicanama - hotelski kompleksi Imperijal, Olimpija i Punta (projektant Dinko Vesanović). U ljeto 1971. godine Izgradnja izvodi hotel Marina Lučica u Primoštenu, prema projektu arhitekta Lovre Perkovića, koji je na relativno niskom obalnom terenu stvoriti skladnu terasastu i razvedenu strukturu objekta. Hotel Andrija (arhitekt Igor Kolombo) izveden je u sklopu turističkog kompleksa Solaris, sa pripadajućom prilaznom cestom prema jadranskoj magistrali.

Hotel Punta, 1968. Bazen sa stakl. kupolom, Primošten Hotel Imperijal, 1969. godina Hotel Marina Lučica, 1971. godina

U tijeku 1971. godine, naglo se smanjio intenzitet izgradnje turističkih objekata, te se u tom prijelomnom trenutku poduzeće opet usmjerava ka stambenoj gradnji. Već iste godine grade se četiri stambena objekta - na Križu, Vidicima, Šubićevcu te u ulici Matije Gupca. Izgradnja autobusnog kolodvora na obali (prema projektu arhitekta Ante Vulina) predviđena je za istu godinu, no iskopi za temelje pokazali su da se objekt planirao graditi na nasipu te je bilo potrebno dosta vremena za stabilizaciju terena i betoniranje temelja. Dan danas na objektu ne postoje ni najmanje pukotine, što je dokaz vrlo kvalitetnoj izvedbi temelja na mekom, nasutom terenu. Od 1973. do 1974. godine traju radovi na rekonstrukciji Kneževe palače u reprezentativan objekt Muzeja grada Šibenika. Arhitekt Ante Vulin (zajedno sa suprugom Vlastom Vulin), duboko inspiriran samozatajnim prostorima drevnog zdanja, uspijeva maestralno riješiti funkciju Muzeja pridružujući ga tako antologijskim realizacijama suvremene hrvatske arhitekture.

Ante Vulin i Vlasta Vulin arhitekti su i prve robne kuće u Šibeniku, čija je izgradnja započela krajem 1978. godine. Bio je to vrlo složen i specifičan objekt, jedinstven po konstrukciji i instalacijama te zanimljiv po radovima na fasadnom oblaganju objekta. Robna kuća otvorena je 21. lipnja 1980. godine, te je u to vrijeme bila najveća robna kuća u Dalmaciji.

Višekatnica "Dedinje" 1972. god. Autobusni kolodvor, 1972. god. Robna kuća, 1978. god.

IZGRADNJA U ŠIBENIKU DO 90-IH GODINA PROŠLOG STOLJEĆA

Građevinska aktivnost se nastavlja i kroz 1980. godinu, a započinje i izgradnja terminala za pretovar fosfata u šibenskoj luci, izvedenog od armirano-betonskih pregradnih stijena te čelične krovne konstrukcije s oblogama od aluminijskog lima. U studenom 1982. otvorena je šibenska poliklinika, znamenitog hrvatskog arhitekta iz oblasti arhitekture zdravstvenih zgrada Mladena Vodičke. Objekt se izvodio niz godina, a završen je uz apliciranje tada najsuvremenije medicinske opreme. Poliklinika je prva zgrada u Šibeniku čija su pročelja izvedena u vidljivom (neožbukanom) betonu.

Višekatnice na Šubićevcu, 1978. god.

Naselje Vidici, 1978. god.

O.Š. Rade Končar, 1978. god.

Kneževa palača, 1974. godine

Šibenska poliklinika, 1982. godine

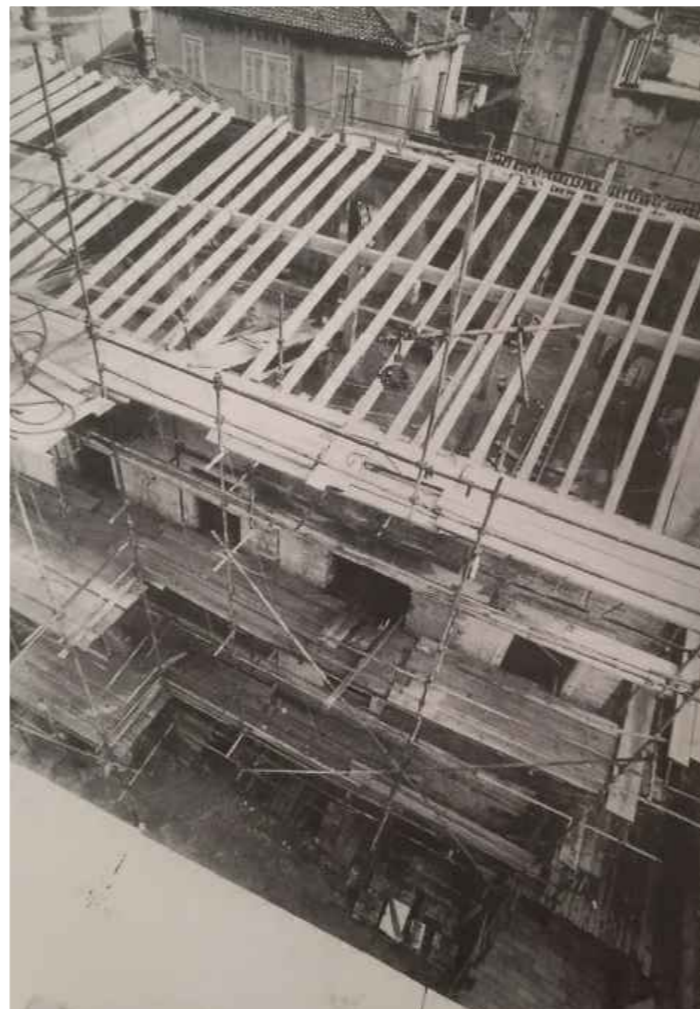
Tokom ovog razdoblja, pa sve do početka Domovinskog rata, traje zlatno razdoblje stambene izgradnje te izgradnje odgojno-obrazovnih ustanova. Od 16. - 23. rujna 1991. godine *Izgradnja* prvi put u svojoj povijesti prekida radove i žurno se uključuje u obranu grada, te vojsci stavlja na raspolaganje čitavu svoju mehanizaciju. Nakon rujanskog rata, odmah započinje rad na popravljanju ratnih šteta kojih je poduzeće pretrpjelo mnogo, posebice na pogonu i kamenolomu Vukovac, a velike štete učinjene su i gradilištima na Baldekinu. Međutim, *Izgradnja* i nakon svega nastavlja svoj rad te 1992. godine gradi pravi biser arhitekture na šibenskoj obali - marinu *Betina*, arhitekta Nikole Bašića.

IZGRADNJA U ŠIBENIKU DO 90-IH GODINA PROŠLOG STOLJEĆA

Marina u Betini, 1992. godina

Nakon toga, ponovno djeluje u povijesnoj jezgri grada na sanacijama bedema u Docu, katedrale te palače Draganić, da bi 1995. godina označila povratak stambenoj izgradnji te radovima na gradskom predjelu Meterize. Izgradnja je osposobila veliki broj mladih stručnjaka, te izmijenila obrise Šibenika i učinila ga suvremenim gradom.

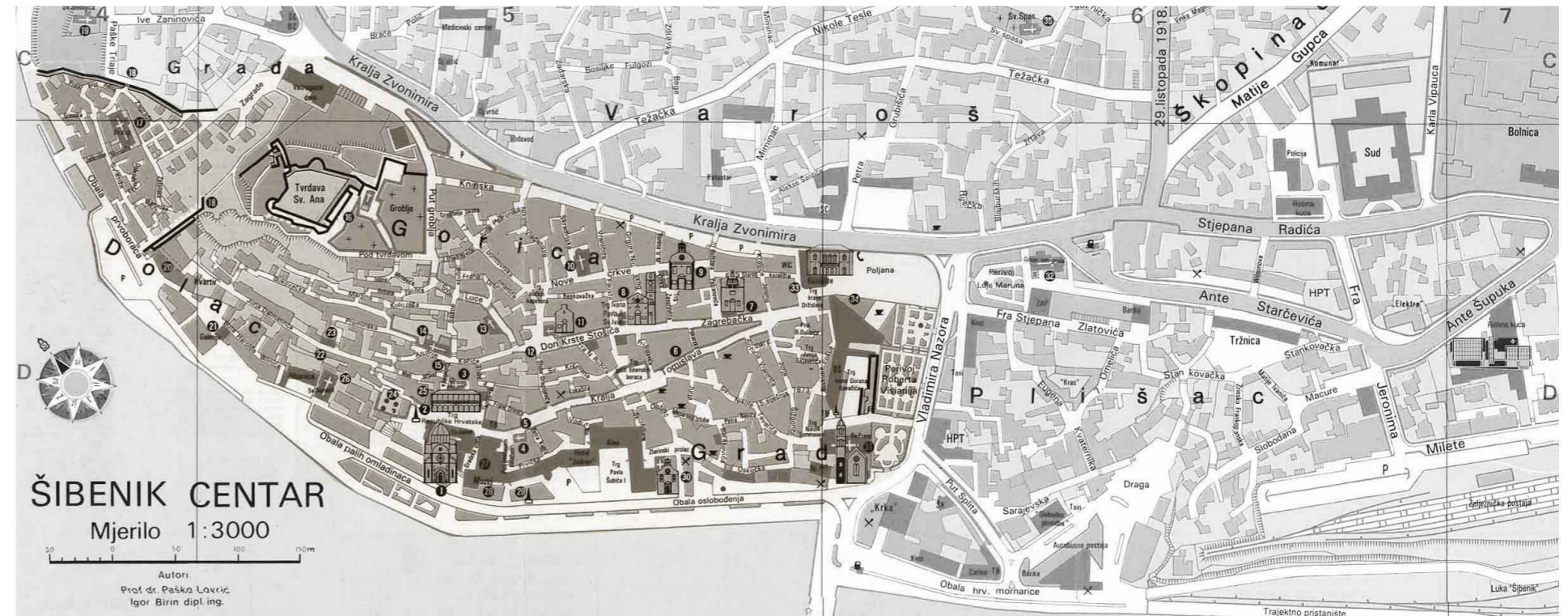

Rekonstrukcija palače Draganić, 1993. godina

Stambeno naselje Meterize, 1995. godina

DANAŠNJA SLIKA GRADA

Šibenik - Arsenov, Draženov, Mišin i Brešanov grad - od Domovinskog rata izgubio je 10-ak tisuća ljudi, te tako danas broji oko 46.000 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2011. godine). Unatoč tome, ovaj grad nikada nije bio življi i lijepši: Posljednje dvije gradske vlasti realizirale su veliki broj značajnih projekata koji su Šibenik, kako domaćim stanovnicima tako i strancima, učinili ugodnim za življenje. Povijesna jezgra Šibenika najveća je zaštićena pješačka zona u Hrvatskoj, a najuži centar grada obilježavaju gornja i donja *kalelarga*, koje se unatoč širenju grada i otvaranju *shopping* centara na periferijama nisu uspavale. Kalelarga je i danas žila kucavica grada i dom užurbanoj svakodnevnicu Šibenčana zahvaljujući brojim ugostiteljskim objektima, obrtima, ali i kulturnim sadržajima - prvenstveno u ljetnim mjesecima.

Nesumnjivu posebnost hrvatske kulture i svojevrstni zaštitni znak Šibenika već više od pedeset godina predstavlja Međunarodni dječji festival, u svijetu jedinstvena i afirmirana hrvatska kulturna manifestacija. Festival je prvi put održan 1958. godine, kao realizacija inicijative i angažmana nekolicine zaljubljenika u umjetnost za djecu, ali se ubrzo prometnuo u veliki i složeni festivalski mehanizam od međunarodnog značaja. Temeljno kulturološko i pedagoško opravdanje Festivala je unaprjeđivanje estetskog odgoja djece i mladeži i razvijanje svih umjetničkih oblika dječje kreativnosti. Zahvaljujući toj stvaralačkoj dimenziji, uz onu prikazivačku, Festival inicira i potiče mnoge ideje u različitim oblicima umjetnosti za djecu i dječjeg stvaralaštva: dramskom, lutkarskom, glazbeno-scenskom, filmskom, literarnom i likovnom.

DANAŠNJA SLIKA GRADA

Pozornica MDF-a na trgu ispred katedrale

Centar grada u vrijeme Festivala

Ugledni *The Guardian* objavio je članak u kojem je Hrvatsku proglasio jednom od najboljih europskih festivalskih destinacija. Velike zasluge za to pripadaju šibenskom glazbenom festivalu Terraneo, koji je časopis Forbes uvrstio među deset najboljih europskih festivala u 2013. godini posebno ističući zanimljivu lokaciju održavanja festivala. Festival je prvi put održan u kolovozu 2011. godine na lokaciji bivše vojarnje Bribirskih knezova, te je tako na Jadranu održan prvi veliki open air festival koji je privukao veliki broj domaćih i stranih zaljubljenika u glazbu, te na svojstven način započeo posljednji kulturni boom Šibenika. Od tada je grad dom brojnim kulturnim manifestacijama i festivalima, a otvaranjem ljetne pozornice na tvrđavi svetog Mihovila Šibenik postaje jedna od najzanimljivijih ljetnih destinacija na Jadranu.

DANAŠNJA SLIKA GRADA

Tvrđava sv. Mihovila prije obnove

Tvrđava sv. Mihovila nakon obnove

Ideje da se tvrđava pretvori u ljetnu pozornicu javile su se još 80-ih godina, ali je tek 2010. godine šibenski arhitekt Tomislav Krajina javnosti predstavio idejni projekt obnove tvrđave. Tada je tvrđava bila u stanju djelomične rekonstrukcije te ljeti otvorena za turiste, no nije se mogla obići po cijelom obodu. U dogovoru s konzervatorima odlučeno je da će se u potpunosti rekonstruirati cijeli perimetralni zid, čak i na sjeveru gdje ga uopće nije bilo. Prema idejnom projektu, prva faza obuhvaćala je sve granično sa perimetralnim zidovima, kompletnu pozornicu, podrumске prostore te pristupe, dok je za drugu fazu ostavljen ugostiteljski objekt ukopan u nasip kao i uređenje platoa. Projekt je sufinanciran iz europskog fonda za regionalni razvoj, a uključivao je infrastrukturne radove na površini od 2600m² koji su obuhvaćali izgradnju ljetne pozornice sa 1077 sjedećih mjesta te uređenje podzemnog dijela tvrđave u kojem se nalazi muzejska zbirka te cisterne za vodu. Radovi su započeli 28.04.2012, a svečano otvorenje odigralo se 07.07.2014. godine glazbeno-scenskim spektaklom.

Tvrđava je obnovljena i rekonstruirana u cijelosti. Gledalište pozornice ne ulazi u tkivo tvrđave ni na koji način, ono je montažno te napravljeno od metalnih i drvenih elemenata. Ispod gledališta dobiveni su sjenoviti prostori za manje komorne sadržaje, izložbe te zimske manifestacije. Na tvrđavu su vraćena i tri renesansna grba iz 16. stoljeća položena na kulu sjevernog bedema koji su bili skinuti radi restauracije.

Tvrđava sv. Mihovila od otvorenja kontinuiratno ispunjava ciljeve zadane projektom. Osim doprinosa gospodarskom i kulturnom razvoju grada i županije, generira inovativne kulturno-umjetničke i edukativne programe za najraznovrsniju publiku, a 2014. godine Hrvatska Turistička Zajednica proglasila ju je Kulturnom atrakcijom godine.

Tvrđava sv. Mihovila iz zraka

Otvorenje tvrđave sv. Mihovila

DANAŠNJA SLIKA GRADA

Nakon uspjeha ljetne pozornice na sv. Mihovilu, Šibenik nastavlja sa obnovama tvrđava. Uz veliku financijsku pomoć od strane Europske Unije, u kratkom roku završava radove na tvrđavi Barone, popularno zvane tvrđava Šubićevac, koja svoja vrata otvara 29. siječnja 2016. godine. Za razliku od sv. Mihovila čija je primarna funkcija ljetna pozornica, tvrđava Barone obogaćena je sadržajima poput ugostiteljskog objekta, muzeja te vidikovca.

Nakon Tvrđave sv. Mihovila i Šubićevca (Barone), Grad Šibenik kreće u proceduru revitalizacije i adaptacije i treće svoje utvrde. Riječ je o Tvrđavi sv. Ivana (Tanaja) za koju je izrada projekta obnove i uređenja već započela, no Grad Šibenik nije imao izgleda u natječajnoj utakmici za novac europskih fondova jer nije vlasnik tvrđave, niti je imao pravnu osnovu za raspolaganje njome.

Kroz veljaču 2016. godine završeni su i pripremni radovi na tvrđavi sv. Nikole. Nova funkcija trenutno nije poznata, no trenutno traje postupak upisa tvrđave na UNESCO-vu listu kulturnih dobara materijalne baštine.

DANAŠNJA SLIKA GRADA

I najpoznatiji šibenski (nedefinirani) javni prostor -Poljana, uskoro bi trebao dobiti novo lice i s površine te atraktivne gradske lokacije zauvijek ukloniti automobile. Scenarij je ovo koji bi trebao pratiti nedavno završen natječaj Trg Poljana u Šibeniku, na koji je svojim rješenjima odgovorilo čak 52 autorska tima. Stručni žiri prvu je nagradu dodijelio autorskom timu arhitekata kojeg čine Iva Dubovečak, Pavla Šimetin, Ivana Tutek te Izvor Simonović-Majcan.

Trenutni izgled Poljane

Idejni projekt za novi izgled Poljane

Nakon dugo vremena počelo se pričati o Šibeniku i njegovu dugoočekivanom procvatu. Neko su ga vrijeme nepravedno zapostavljali razni turisti, ali zadnjih godina gradom se proširila potpuno drugačija energija. Bogatiji program događanja Šibenik se vratio na listu nezaobilaznih dalmatinskih gradova. Cijeli grad zapravo je jedan veliki spomenik kulture, a posljednjih nekoliko godina postao je i velika pozornica.

U posljednje vrijeme gradske vlasti krenule su s ozbiljnim razvojem nekoliko ključnih gradskih projekata te rješavanjem niza dugogodišnjih problema, te su se okrenuli obnovi nacionalnog naslijeđa *koristeći novac EU fondova*. Revitalizacija tvrđava samo je dio šire šibenske vizije "buđenja" grada i obnove bogate povijesne kulturne baštine na način prilagođen novim generacijama.

DANAŠNJA SLIKA GRADA

Šibenik iz zraka

Marković, Jagoda - "Šibenik u doba modernizacije" / Institut za povijest i umjetnost - Zagreb / 2009

Grubišić, Slavko - "Šibenik" / Grafički zavod Hrvatske / 1972

Šprljan, Ivo - "Izgradnja 1945.-1995." / Izgradnja d.d. / 1995

Šprljan, Ivo - "Arhitekt Harold Bilinić u Šibeniku" / Društvo arhitekata Šibenik i Zavod za zaštitu spomenika kulture Šibenik / 1994

www.sibenik.hr

www.sibenik.in

www.sibenik-tourism.hr

hr.wikipedia.org

pogledaj.to

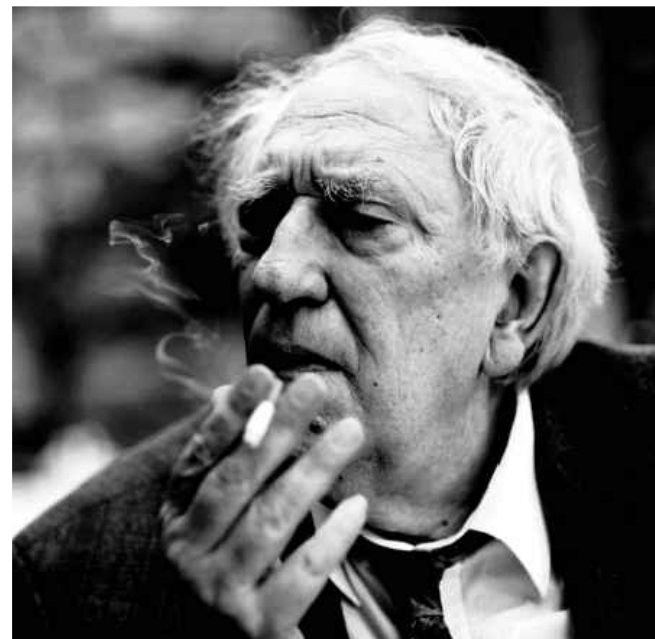
www.buro247.hr

hrcak.srce.hr

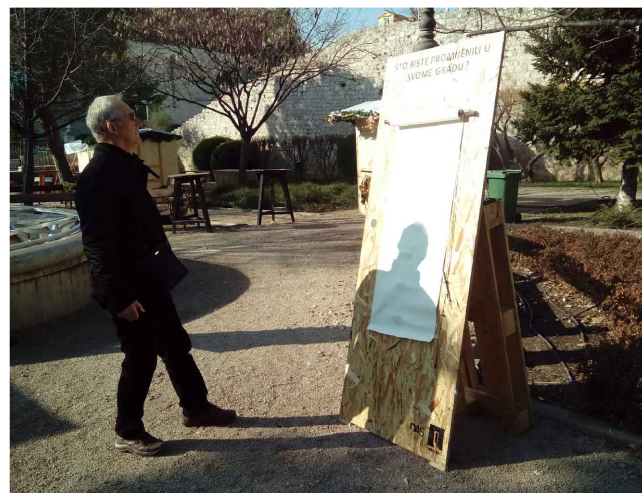
tris.com.hr

www.skyscrapercity.com

K U L T U R O T E K A

U posljednjem desetljeću, Šibenik je doživio veliki procvat kako u arhitektonskom, tako i u kulturnom i umjetničkom smislu. U svojoj povijesti iznjedrio je veliki broj umjetnika poput Arsena Dedića, Maksima Mrvice, Ive i Vinka Brešana, Vesne Parun, Antuna Vrančića, Jurja Dalmatinca, Ive Vitića i mnogih drugih, a u posljednje vrijeme sve je više aktivista u umjetnika koji se bave oplemenjivanjem šibenske kulturne i subkulturne scene, kao i samog prostora grada. Jedna od takvih organizacija jest Soba DAŠ, sekcija mladih arhitekata i studenata arhitekture pri Društvu arhitekata Šibenik, koja se aktivno bavi problemima gradskog prostora te provođenjem raznih projekata vezanih za interese grada Šibenika i njegovih građana.

Krajem 2015. godine na nekoliko lokacija u gradu postavljeni su panoji na koje su Šibenčani stavljali svoje želje i prijedloge. Iz tog projekta je jasno vidljivo da građanima nedostaje kulturnih sadržaja i edukacijskih prostora i programa, te da je gradu potreban kulturni centar koji bi takve sadržaje generirao. Među mnoštvom komentara, što duhovitih što konstruktivnih, od političkih do infrastrukturnih i urbanističkih želja i sugestija, nezanemariv broj puta spomenuto je bivše kino Tesla. To je objekt koji se nalazi na jako bitnoj točki u gradu, nasuprot Poljane, šibenskog Hrvatskog narodnog kazališta te Vitićevog bivšeg doma JNA, danas gradske knjižnice. Ostavio je velik trag u memorijskoj mapi građana, no već dugi niz godina stoji zapušten i prazan. U posljednjih nekoliko godina predložene su dvije varijante rješenja, obe za poslovnu zgradu, koje šibenčani nisu najbolje prihvatili jer se u oba slučaja zgrada privatizira, a ne vraća građanima.

Zgrada bivšeg kina Tesla prva je zgrada u Dalmaciji koja je namjenski rađena kao kino, a sagrađena je na najvećem gradskom trgu, Poljani, koja je zauzimala centralno mjesto u društvenom životu Šibenika. Kino je otvoreno 1921. godine, da bi ga 1946. godine prisvojila država, te 1990. godine i zatvorila. Aparatura i namještaj razneseni su, a kiše i rastresiti krov učinili su svoje. Ta zgrada danas ne služi nikome, nema funkciju i potpuno je prazna, iako se radi o veoma atraktivnoj uglovnici na samom rubu starog i novog dijela grada.

Brojne generacije Šibenčana više od desetljeća su bile zakinute za doživljaj kino projekcije, sve dok se nisu otvorile tzv. Multipleks dvorane u trgovačkom centru na periferiji grada. Sva kina u gradu Šibeniku doživjela su sličnu sudbinu kao i kino Tesla. Kino Šibenik, najveća gradska dvorana, privatizirana je 1990-ih godina i prenamijenjena u praonice rublja i tuševе za nautičare. Kino Odeonna šibenskoj rivi također jer godinama bilo zapušteno, da bi se tek nedavno prenamijenilo u ugostiteljski objekt.

Takvo oduzimanje kulture od građana zgrozilo je tadašnju kulturnu javnost, a dojmilo se i šibenskog umjetnika Arsen Dedića koji je o tome objavio jedan prozni zapis.

Zatvoreno posljednje šibensko kino
Otvoreno je oko 1963. Posljednji odigrani film je »Posljednja volja«. Po zatvaranju kina tu
će se izgraditi kupaoznice i gnjusilišta u korist Marine u izgradnji (do ljeta).

Zatvoreno posljednje šibensko kino
Kino Sloboda
Otvoreno 1929. u funkciji Katoličkog doma (do 1945.)
1946. otvoreno je Kino Sloboda.
1965. zatvoreno je.

Nakon toga je stovarište i dućan za prodaju žalobnih tepisona. Vidio sam ih.
Majka me vodila u Kino Sloboda. Ona je u životu vidjela
samo dva filma: Muka Isukrstova i (samnom) Zmajevno sjeme
(Pearl Buck).

Obnevidjelu od plača jedva smo je vratili kući.
Ali to je naša ulica — Težačka, Šibenskih glazbara.
Bio sam šibenski glazbar.

Omiljeni filmovi: Sin puka, Podvig obavještajca, Timur i
njegova četa, Tahir i Zuhra, Treći udar (drugih nema).
Dobro smo i ispalili kako nam je bilo.

Sredinom devedesetih prostor Kina Sloboda vraćen je
Crkvi. Ponovo je Katolički dom.
Čuje se zasun.
ZATVORENO!

Kino Dvadeseti april (danas Odeon)
Zgrada u vlasništvu TLM-a.
Turoban prostor nadohvat moru.
Kino je otvoreno 1961.
Devedesetih se pretvara u multimedijalni hodnik.
Politički skupovi, dječja događanja...
Provjeren manevarski prostor za manekenke.
Čuje se zasun.
ZATVORENO!

Bilo je i pokusnih proboja u ljetna kina.
Igralište Partizana. Koji metar od moje kuće.
Kum T.

Gabi kaže da je obitelj u pravu i da bi i ona tako.
Glazba — Nino Rota. Trebao sam studirati kod njega, ali moja obitelj
nije imala ni krajcara.

U vrijeme Dječjeg festivala između dviju kuća u Zagrebačkoj
ulici razapne se platno — kao jedro.
Djeca gledaju filmove.

Oni koji sjede na nižim stepenicama, sve filmove vide sa
obratne strane.
Kino Tesla

Otvoreno 1921. Vlasnik je gospodin Ivan Fulgosi.
1946. prisvojila ga je država.

1990. kino je zatvoreno. Aparatura, drvene stolice i ostalo
razneseno je bez tragova i živih svjedoka.
1990-2000. postaje alternativno vježbalište.

Krajem devedesetih sve rjeđe, jer su gušća kiša i rastresito
krovište učinili svoje.
Kino je samo sebe izlilo.

Ali kišilo je i ranije.
Gledali smo Put nade (P. Germi). Glazba Rustichelli.
Na nas je padala kiša. Ona je otvorila svoj mali kišobran.
(»Taj kišobrančić njen«). Gledali smo i dalje.

Sa svih strana ulici — zatvori ga!
Ali nježna družica se nije dala.
Gostuje Kinoteka. Prvi put vidimo Ekstazu i prekrasnu
H. Lamar obnaženu na jezeru.

Dolazi veliki Svengall. »Ovaj zmija, deca proč, od repa
do glave... Ovaj zmija, deca proč, od glave do repa...«
Ona se ni do danas nije sabrala od čudesa, koja je nudila
Kad sam je posljednji put vidio?

Dolazi nepoznatí apšisani opsjenar. Izvodi s nama
masovnu hipnozu. (Ali tko bi mene uspavao.)
Moja družica je zaspala. Jedva su je probudili i razdvojili
joj ruke.

Nema Krste, Nema Berta koji je svojim raskošnim, neobaroknim
rukopisom ispisivao naše filmske plakate.
Čuje se zasun.
ZATVORENO!

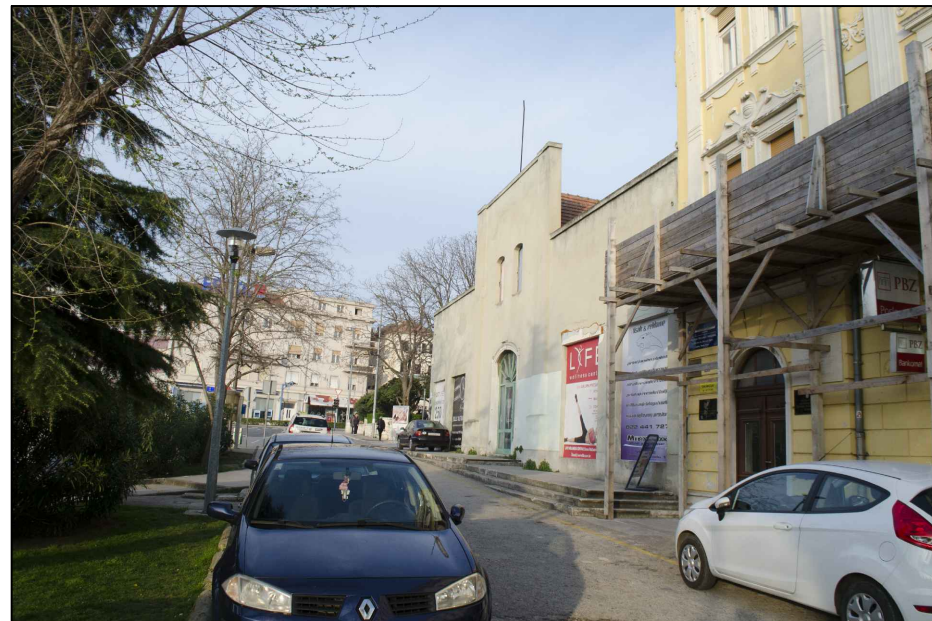
Kino Šibenik

Otvoreno je oko 1963.

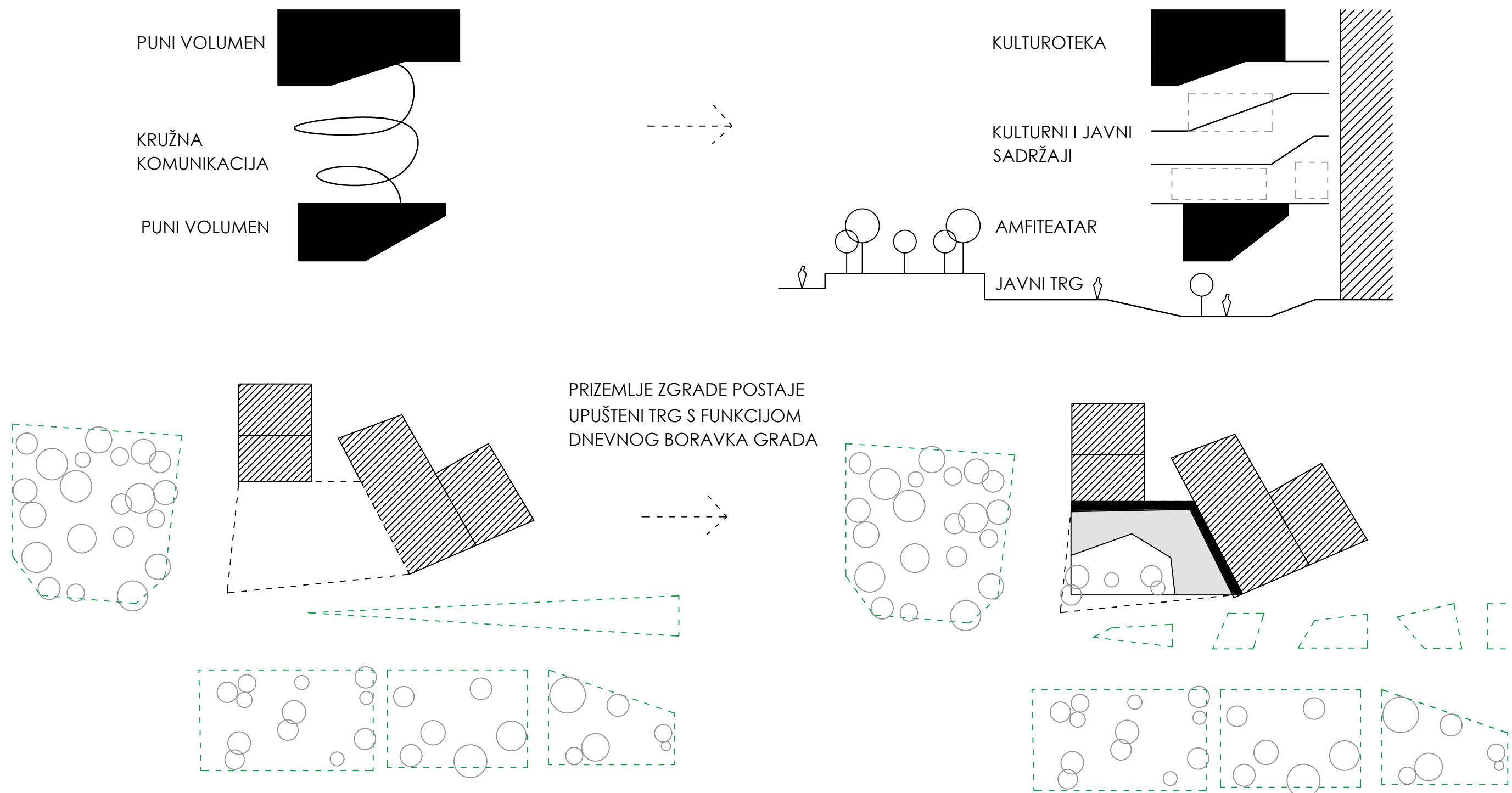
Posljednji odigrani film je »Posljednja volja«.
Po zatvaranju kina tu će se izgraditi kupaoznice
i gnjusilišta u korist Marine u izgradnji (do ljeta).
Posljednji put sam tu nastupio pred koju godinu.
Bila je proslava najstarijeg šibenskog čuda od
djeteta. Gospodin Mate Guln je obilježio 40 godina
umjetničkog rada.
Čuje se zasun.
(vl. g. Šarić)
ZATVORENO!

Znači:
u budućnosti
djetinjstvo bez kina
kino bez doma
zavičaj bez kina
pervertiti
i jednokratni ljubavnici
svi ostaju bez
KINA

HLADNI RAT
Arsen Dedić

Unatoč recentnim obnovama tvrđava u Šibeniku te priljevu velike količine novca iz Europskih fondova kako bi se ulagalo u kulturu i izgled grada, Šibenik van sezone nema bogati kulturni život iako je u svojoj povijesti iznjedrio veliki broj umjetnika. Obnovljeni sadržaji nisu svima dostupni pod jednakim uvjetima, a potreba građana za kulturnim sadržajima i javnim objektima sve je veća. Lokacija se nalazi u samom središtu Šibenika, na međi starog i novog grada, preko puta glavnog gradskog trga Poljana te u neposrednoj blizini šibenskog HNK-a, brojnih gradskih parkova i perivoja, šibenske rive te arhitektonskog dragulja Ive Vitića - bivšeg doma JNA. Kino Tesla prva je zgrada u Dalmaciji koja je namjenski projektirana kao kino, a iako je ostavila veliki trag u memorijskoj mapi građana već skoro 30 godina biva prazna, razrušena i napuštena. Kako su građani izrazili potrebu za kulturnim i javnim sadržajima tijekom čitave godine, ova uglovnica nameće se kao idealna lokacija koja bi generirala takve sadržaje.

0

50

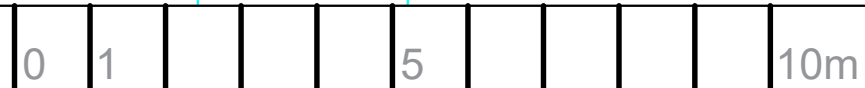
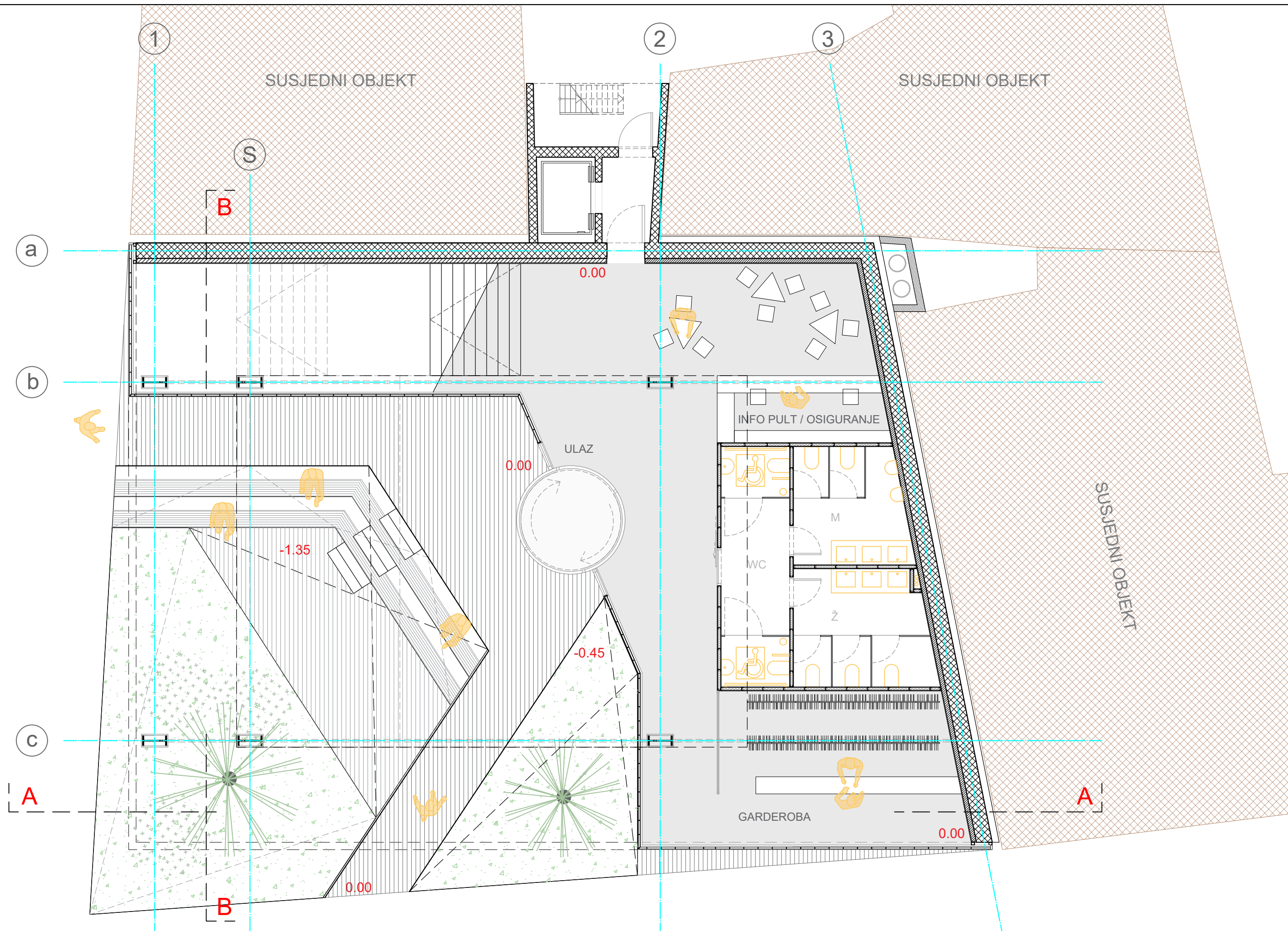
100

200m

MJ 1:5000

SITUACIJA - ŠIRI OBUHVAT

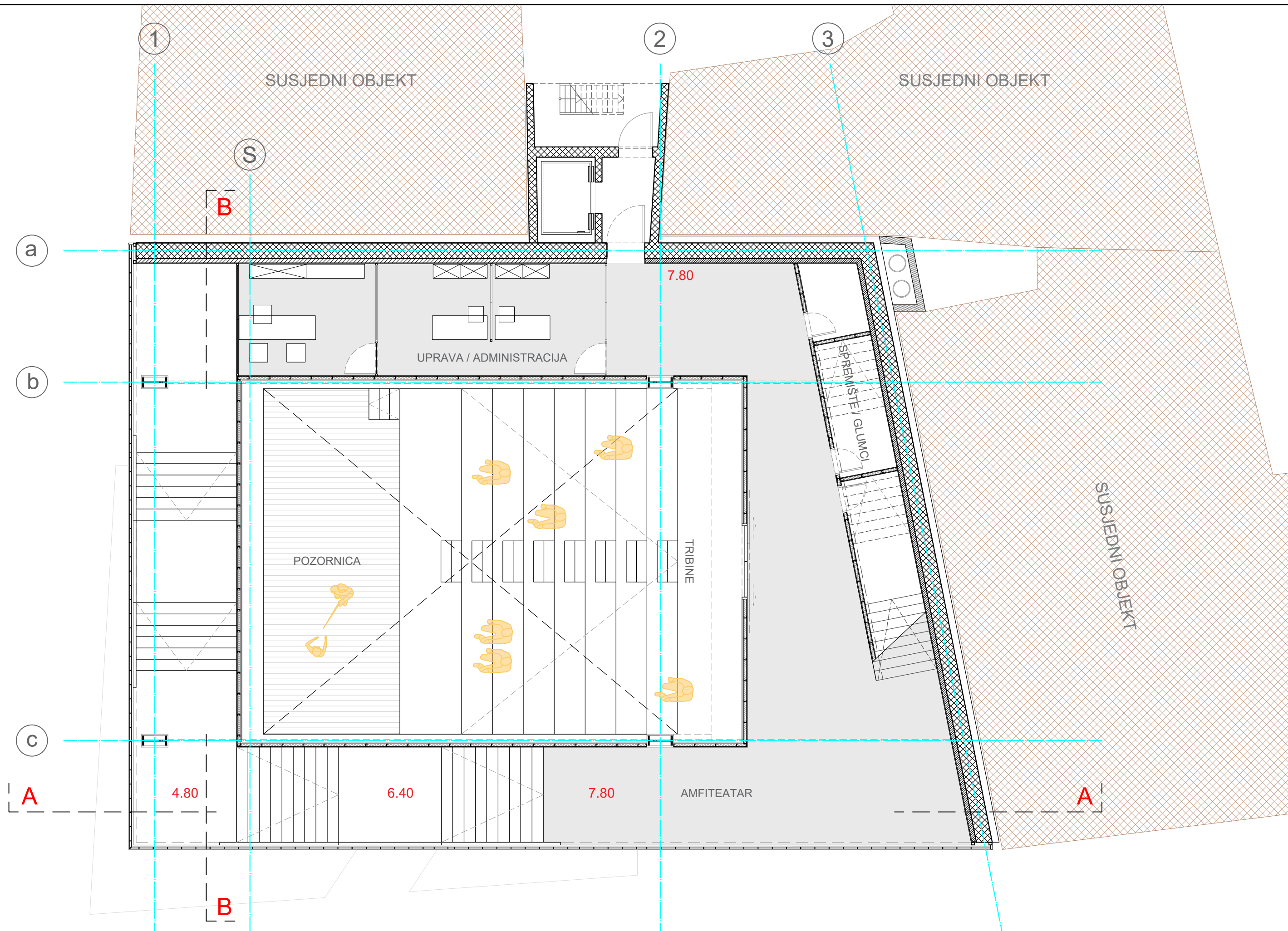

MJ 1:100

TLOCRT 1 - PRIZEMLJE

0.00m

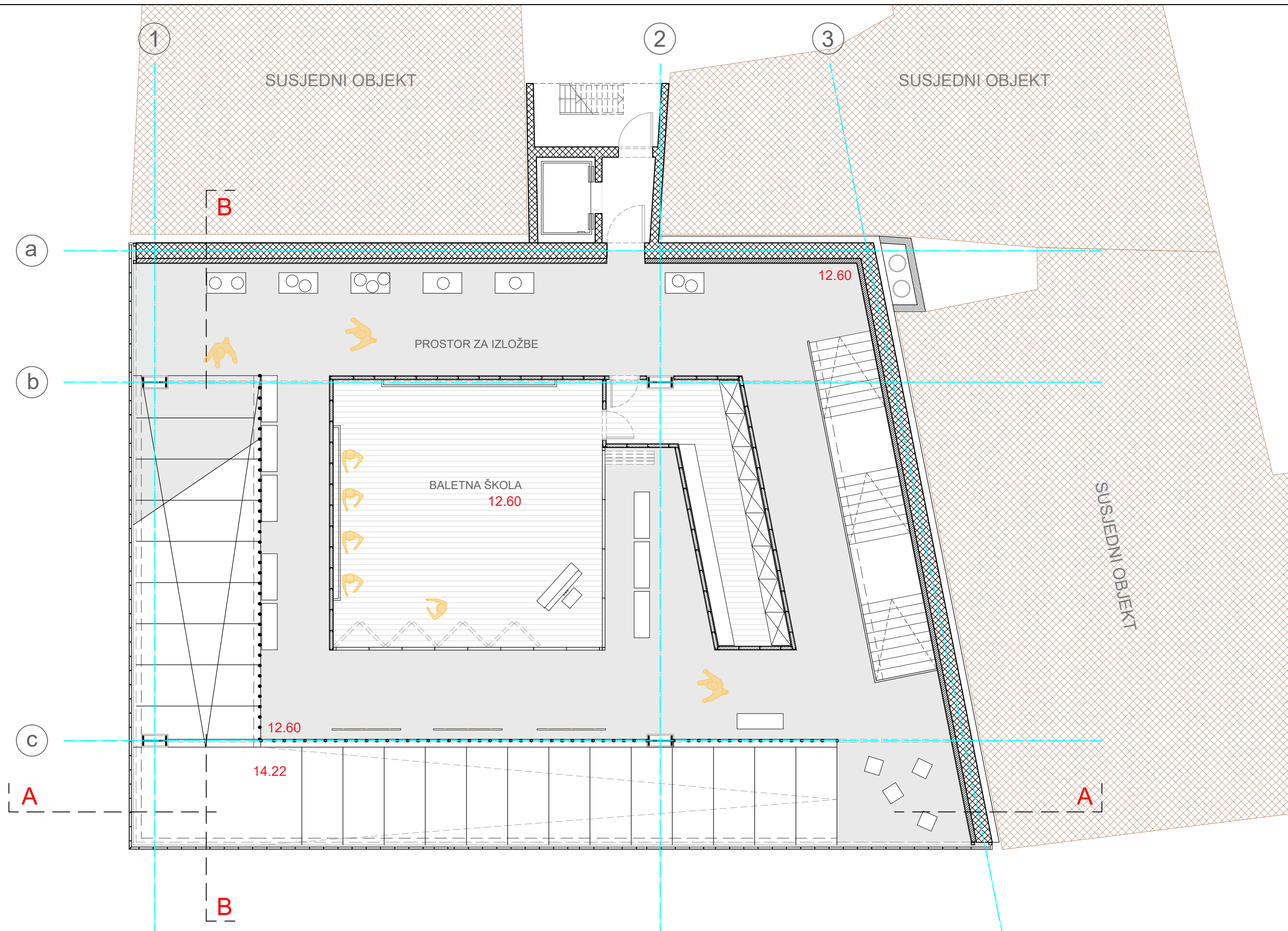
0 1

5

10m

MJ 1:100

TLOCRT 2 - AMFITEATAR 7.80m

0

1

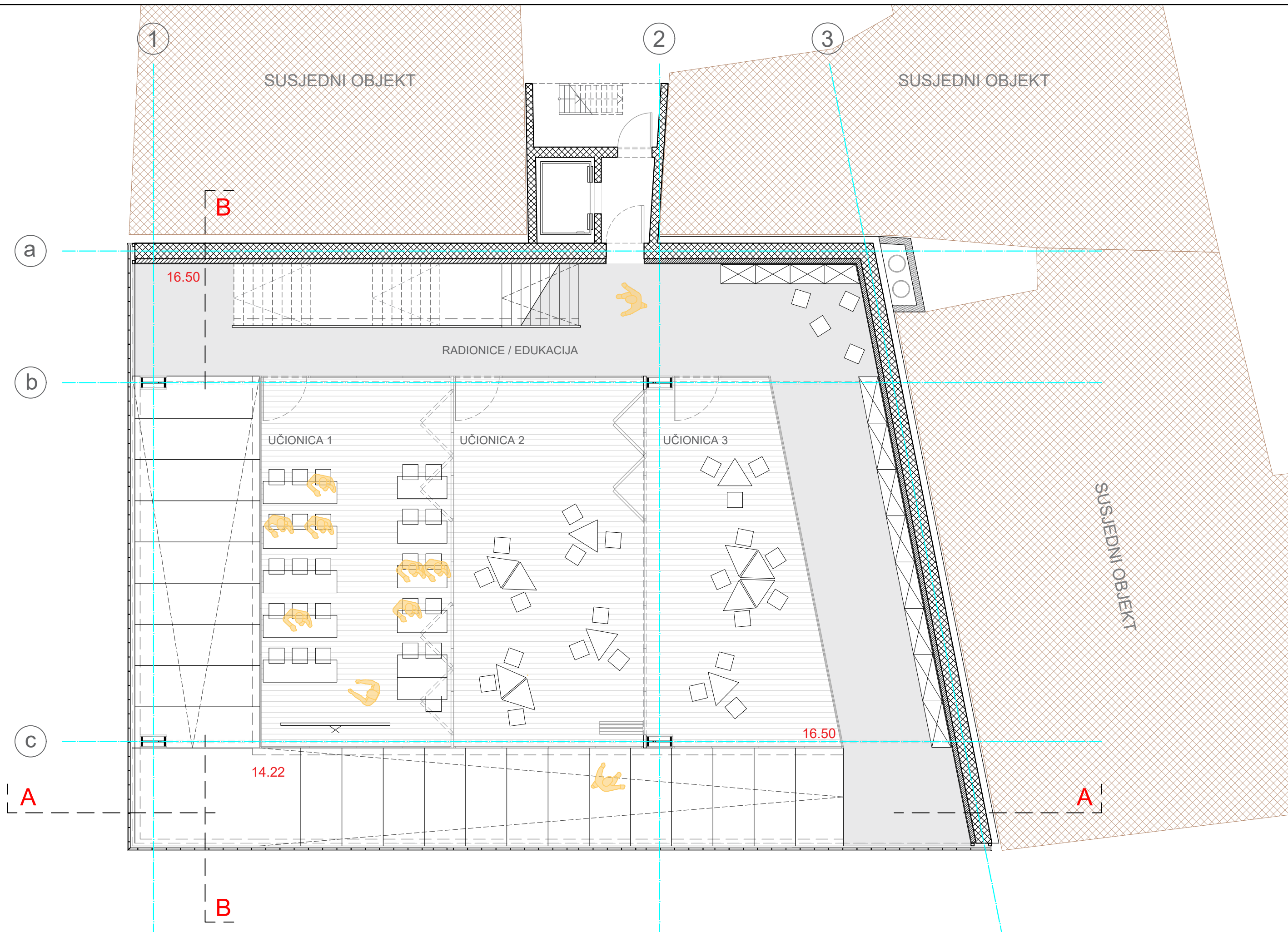
5

10m

MJ 1:100

TLOCRT 3 - BALET/IZLOŽBA

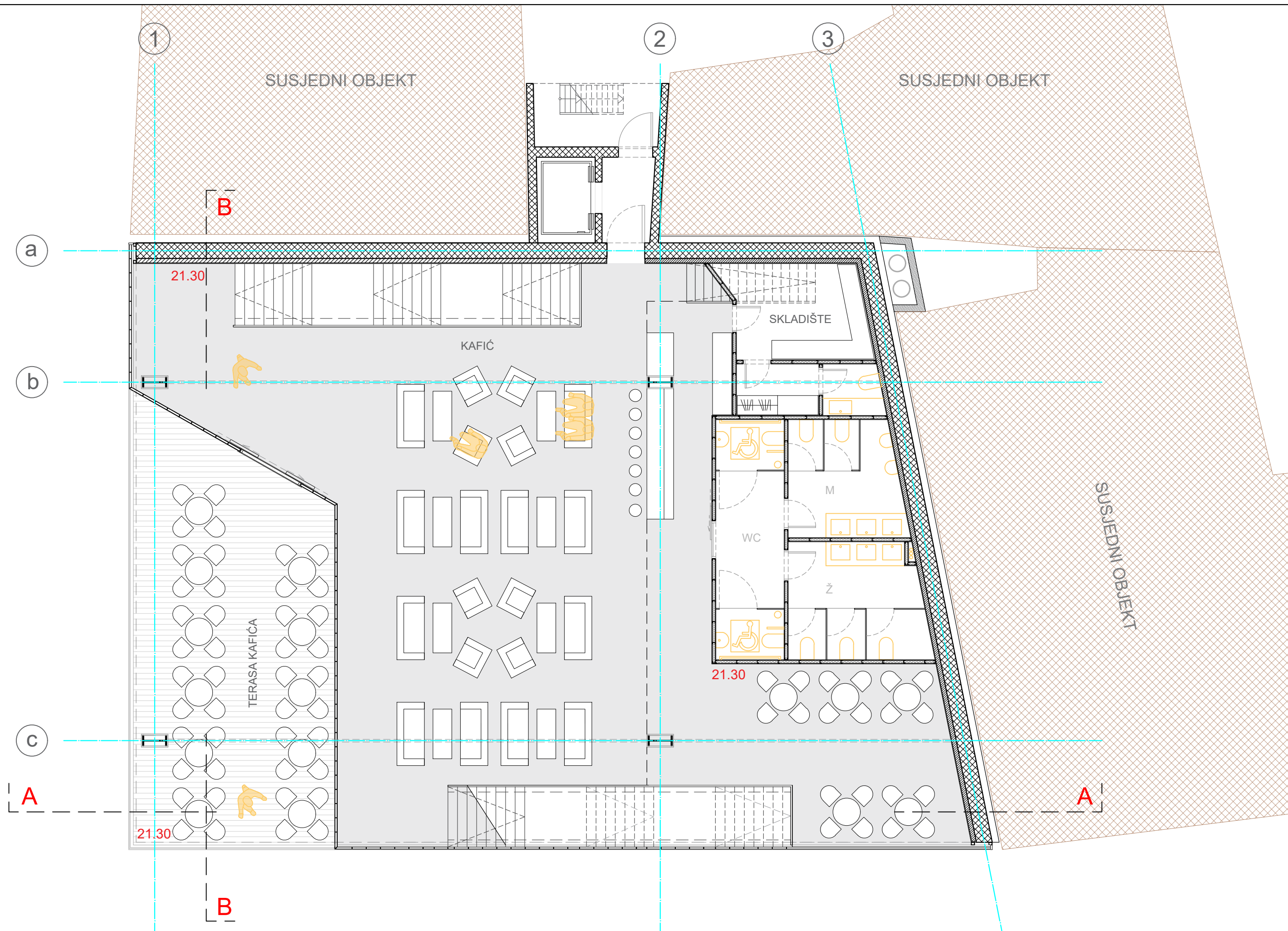
12.60m

MJ 1:100

TLOCRT 4 - RADIONICE/EDUKACIJA

16.50m

0

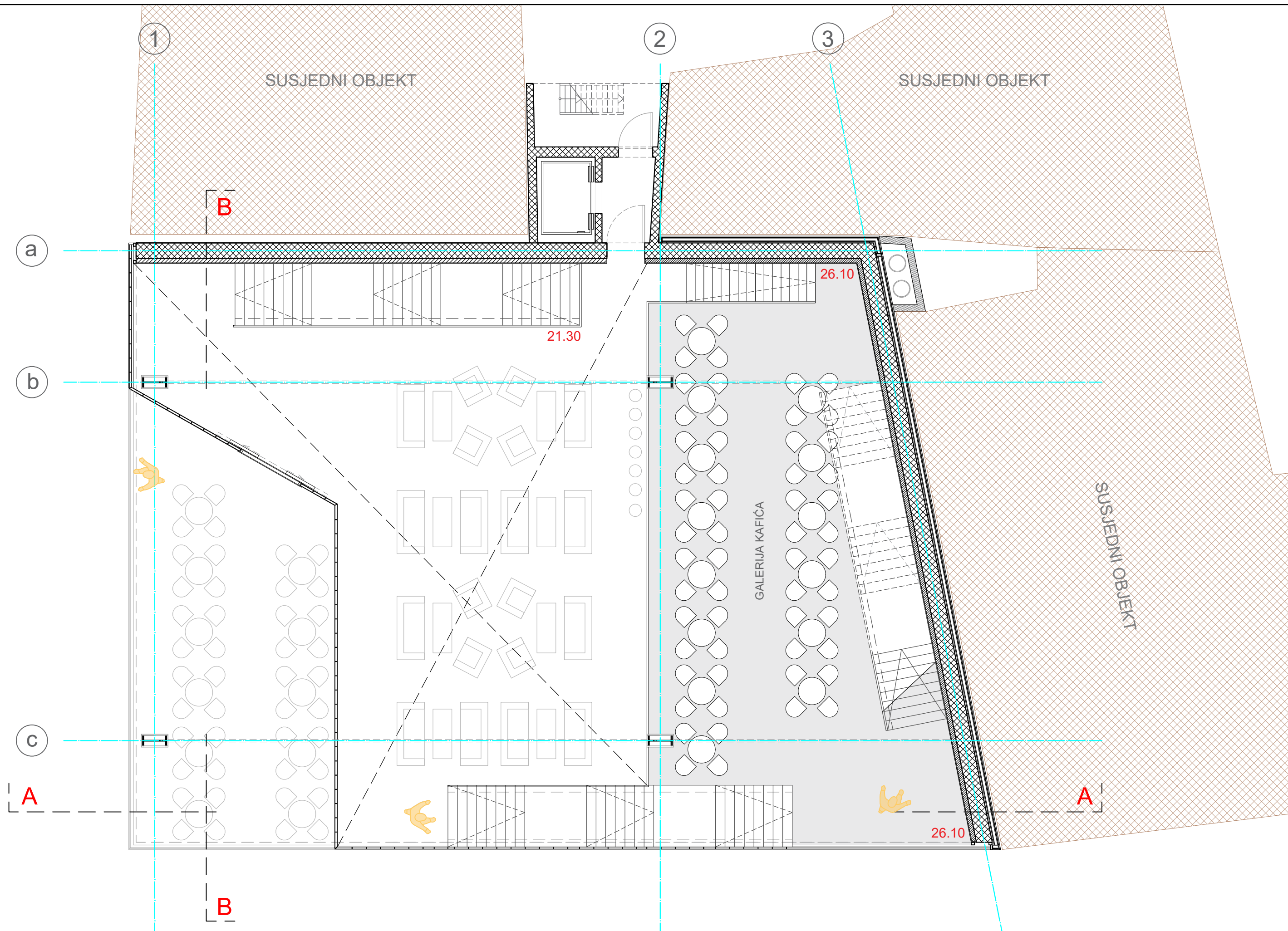
1

5

10m

MJ 1:100

TLOCRT 5 - CAFFE BAR 21.30m

0 1

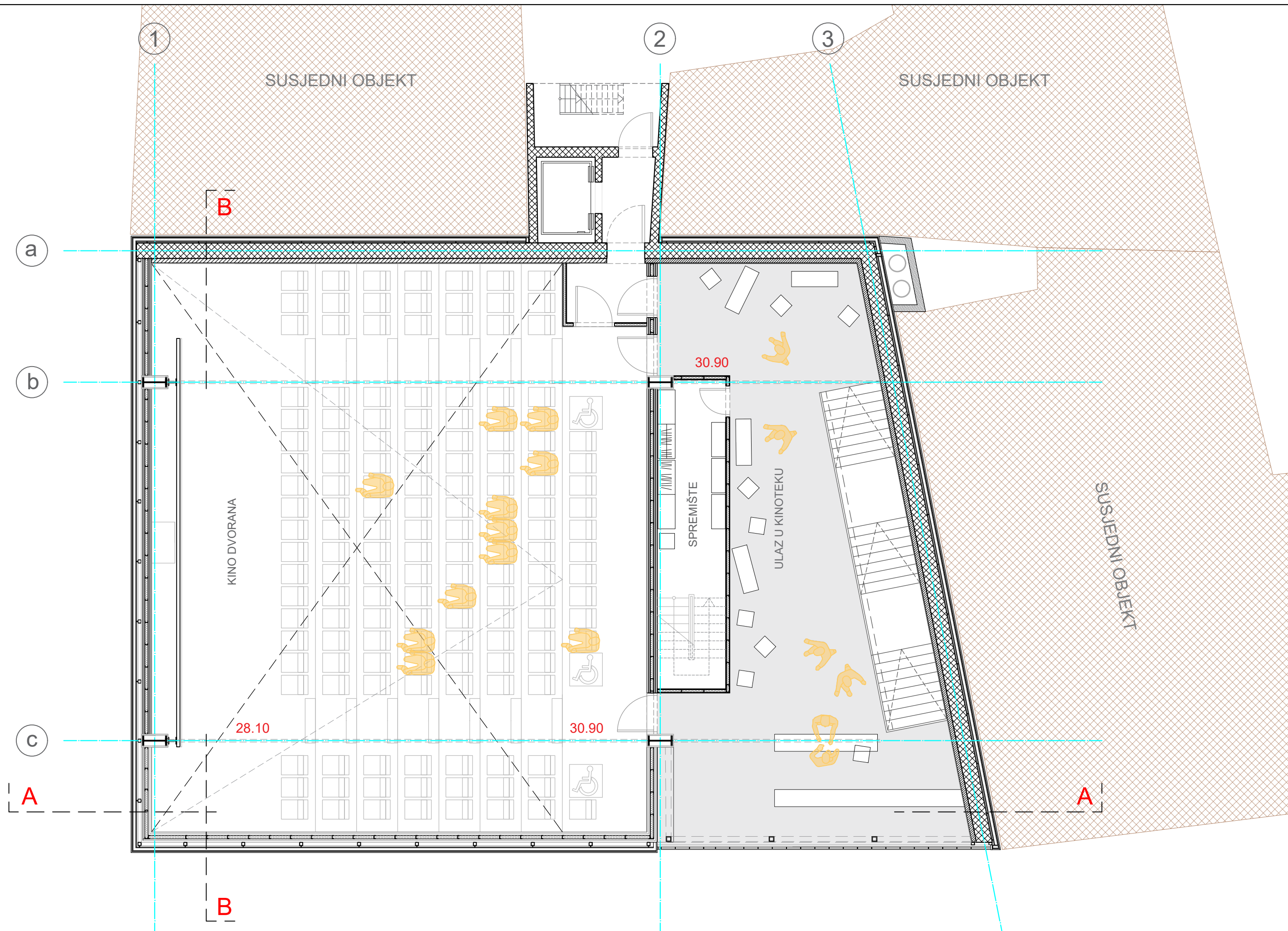
5

10m

MJ 1:100

TLOCRT 6 - GALERIJA 26.10m

0 1

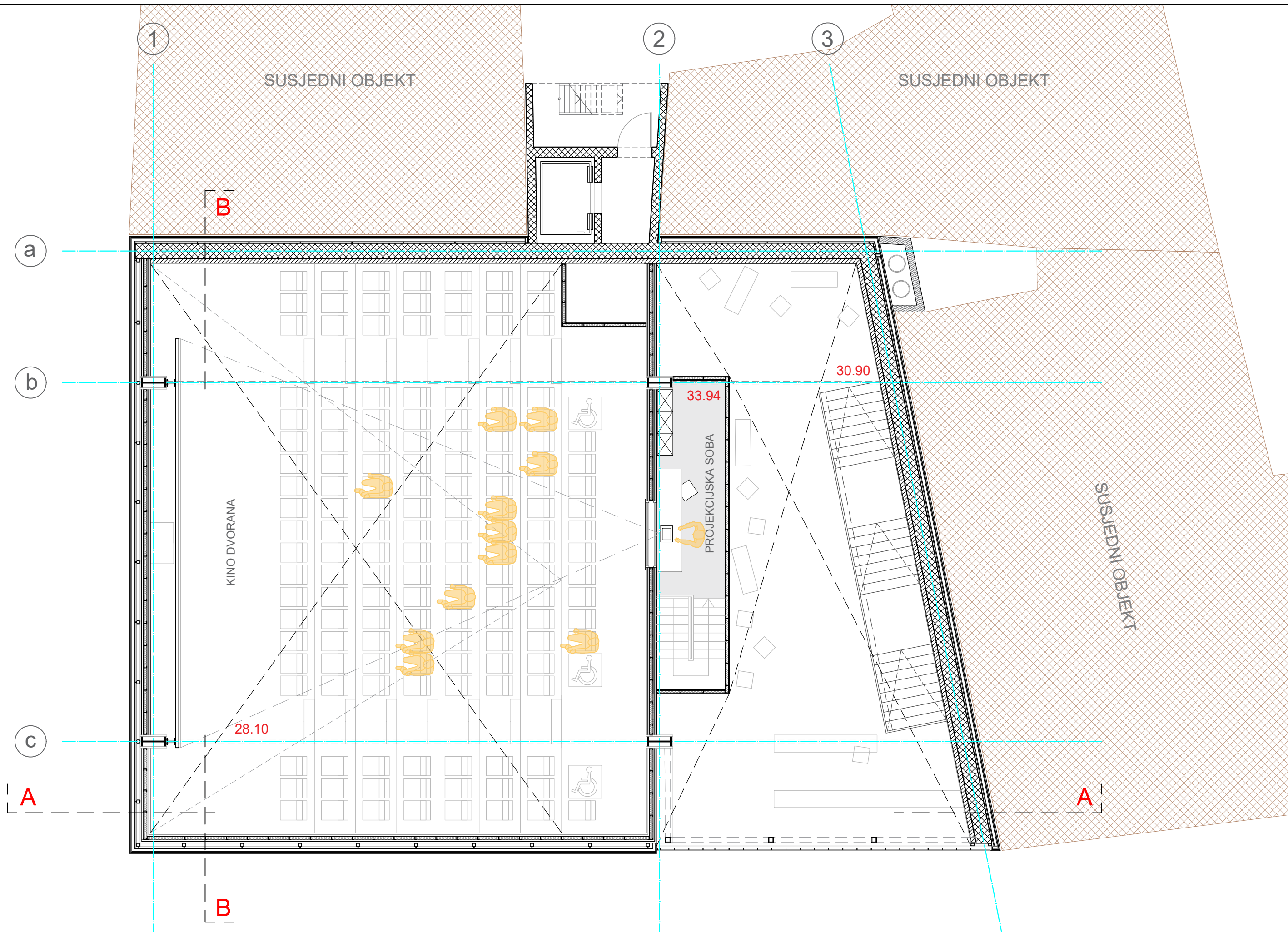
5

10m

MJ 1:100

TLOCRT 7 - KINOTEKA/ULAZ

30.90m

0 1

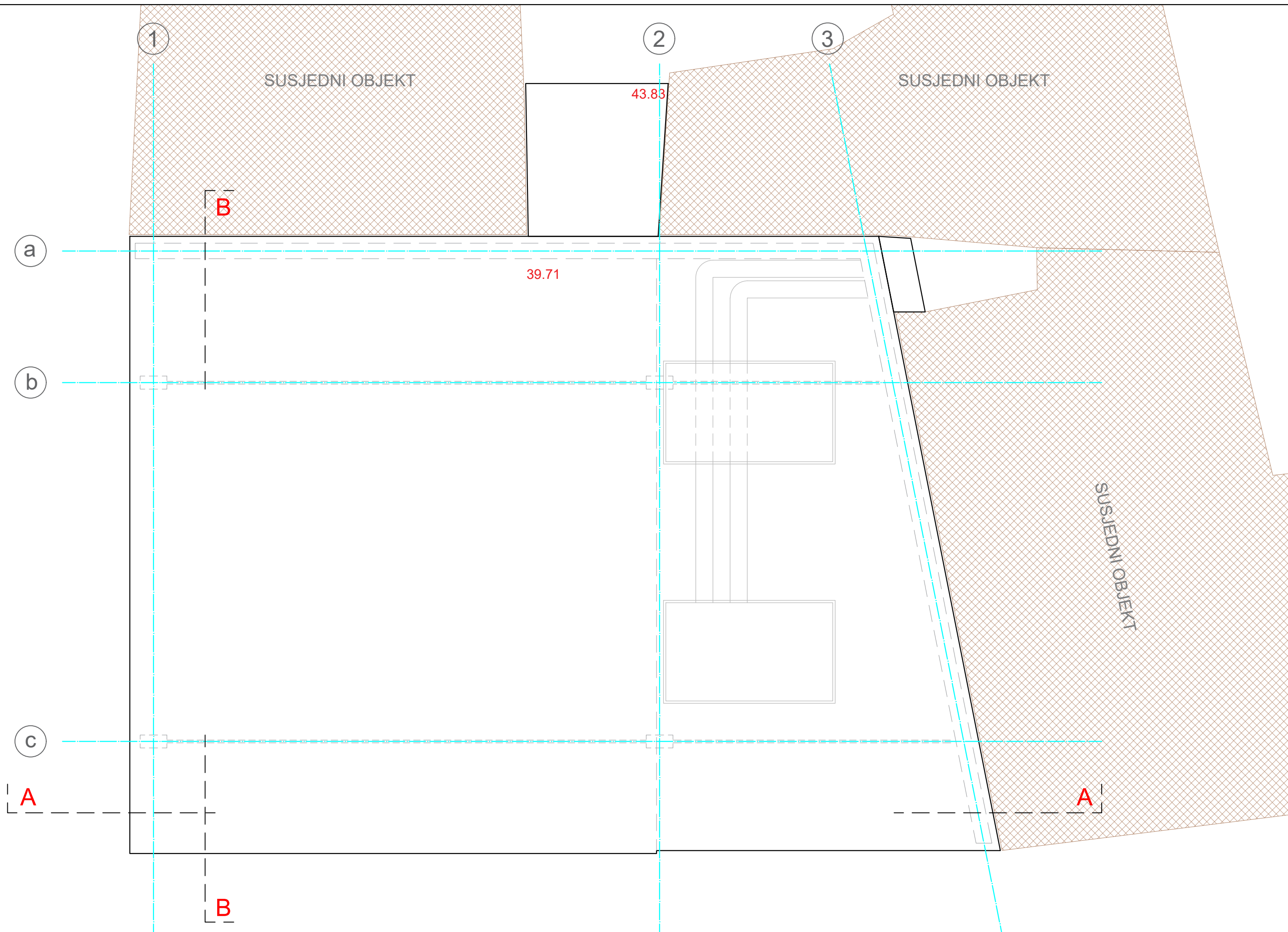
5

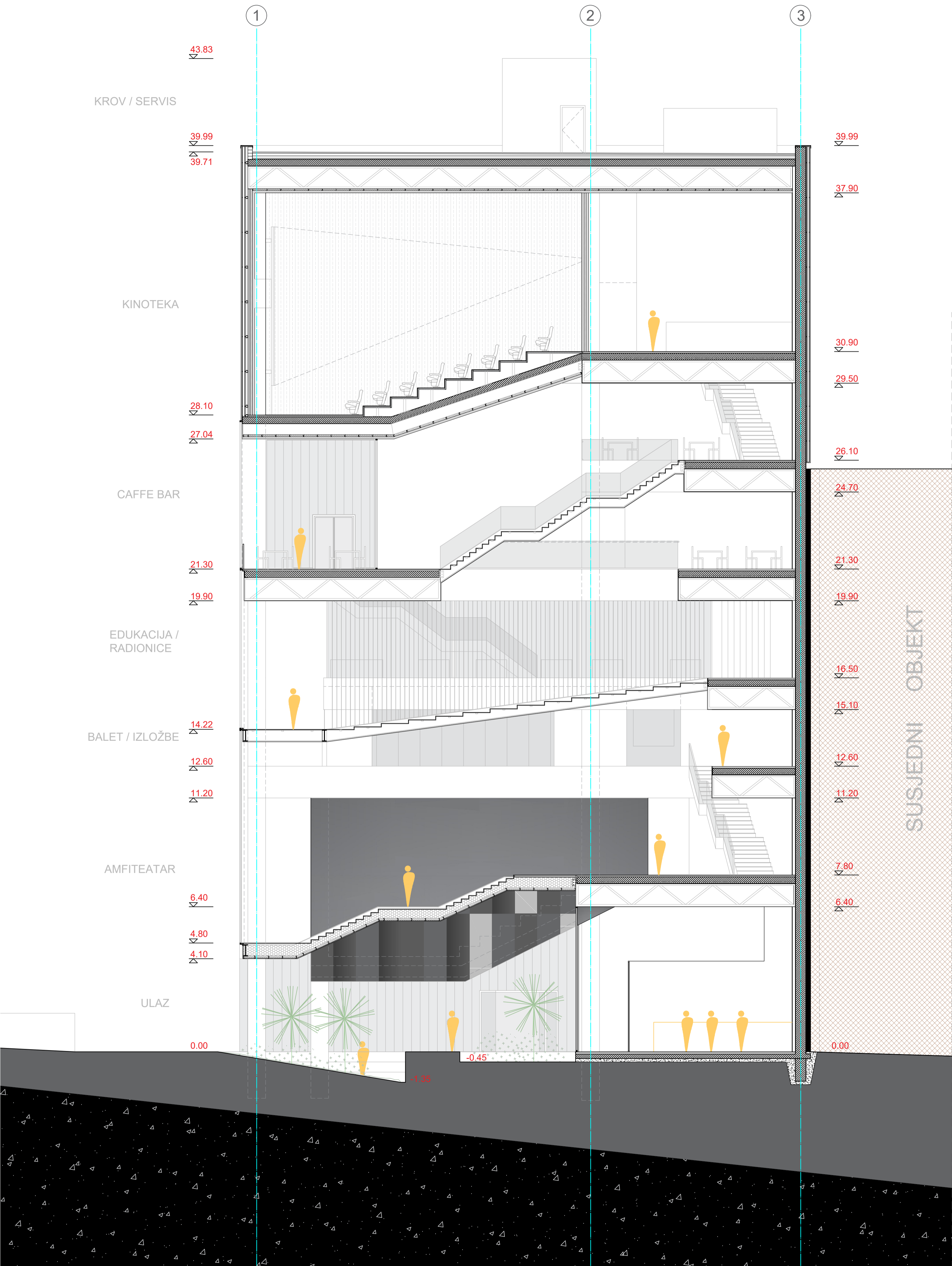
10m

MJ 1:100

TLOCRT 8 - KINOTEKA/PROJEKCIJSKA SOBA

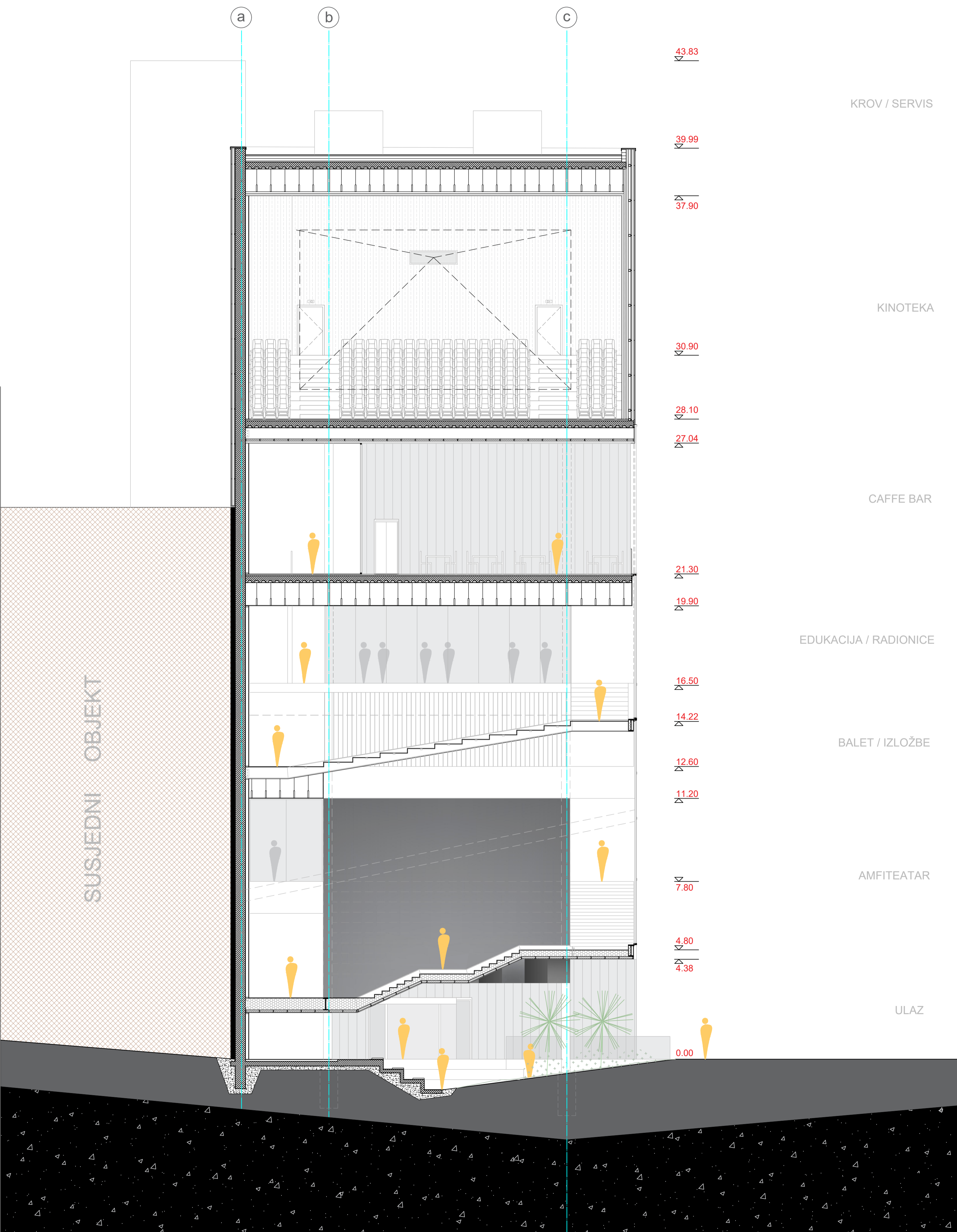
33.94m

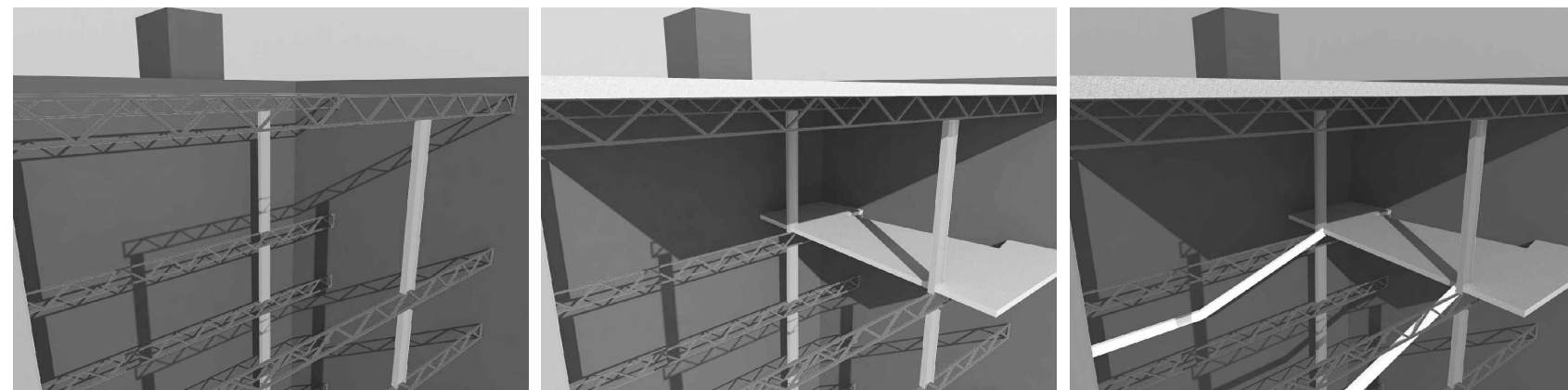
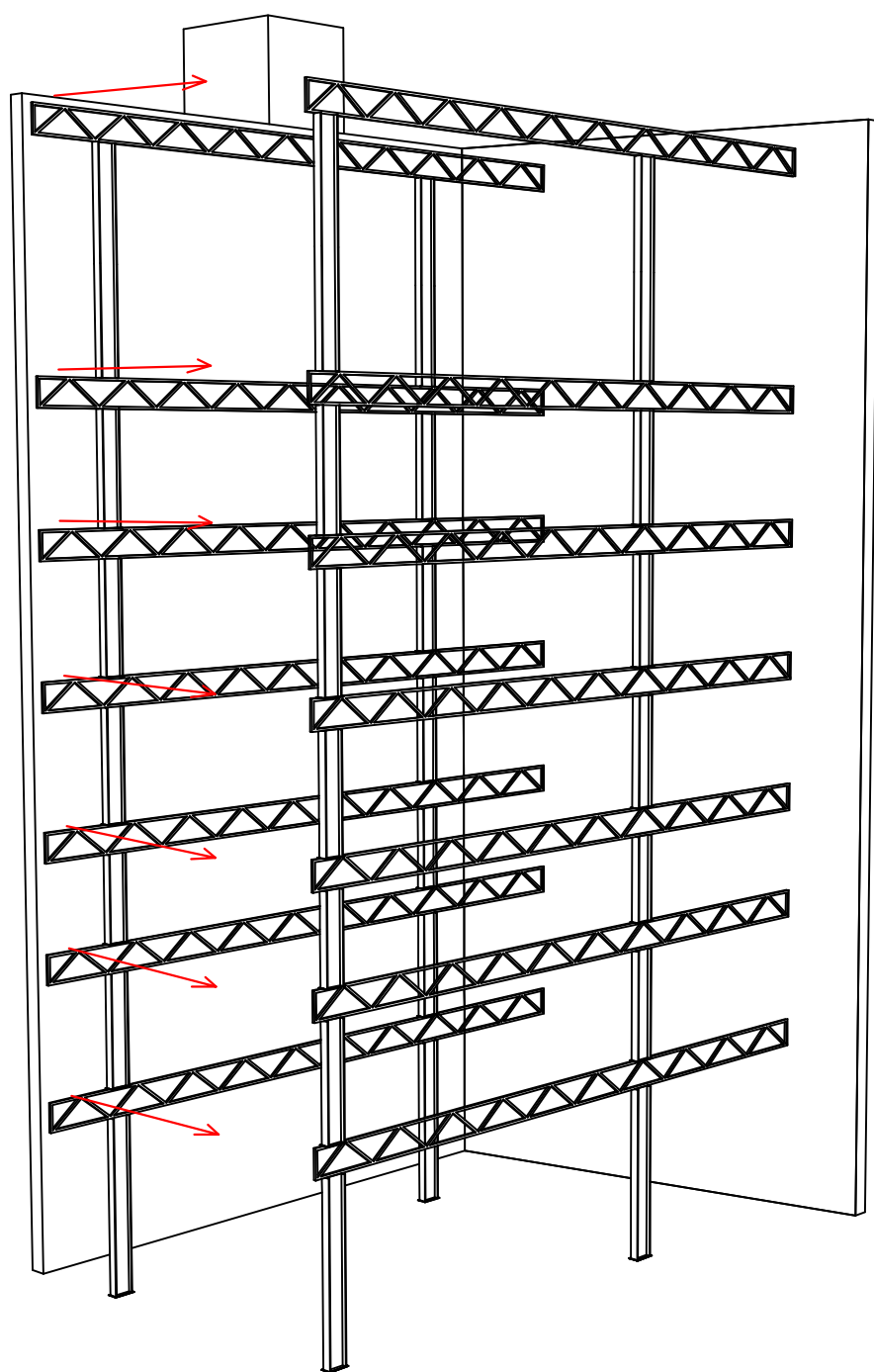
0 1 5 10m

MJ 1:100 UZDUŽNI PRESJEK A-A

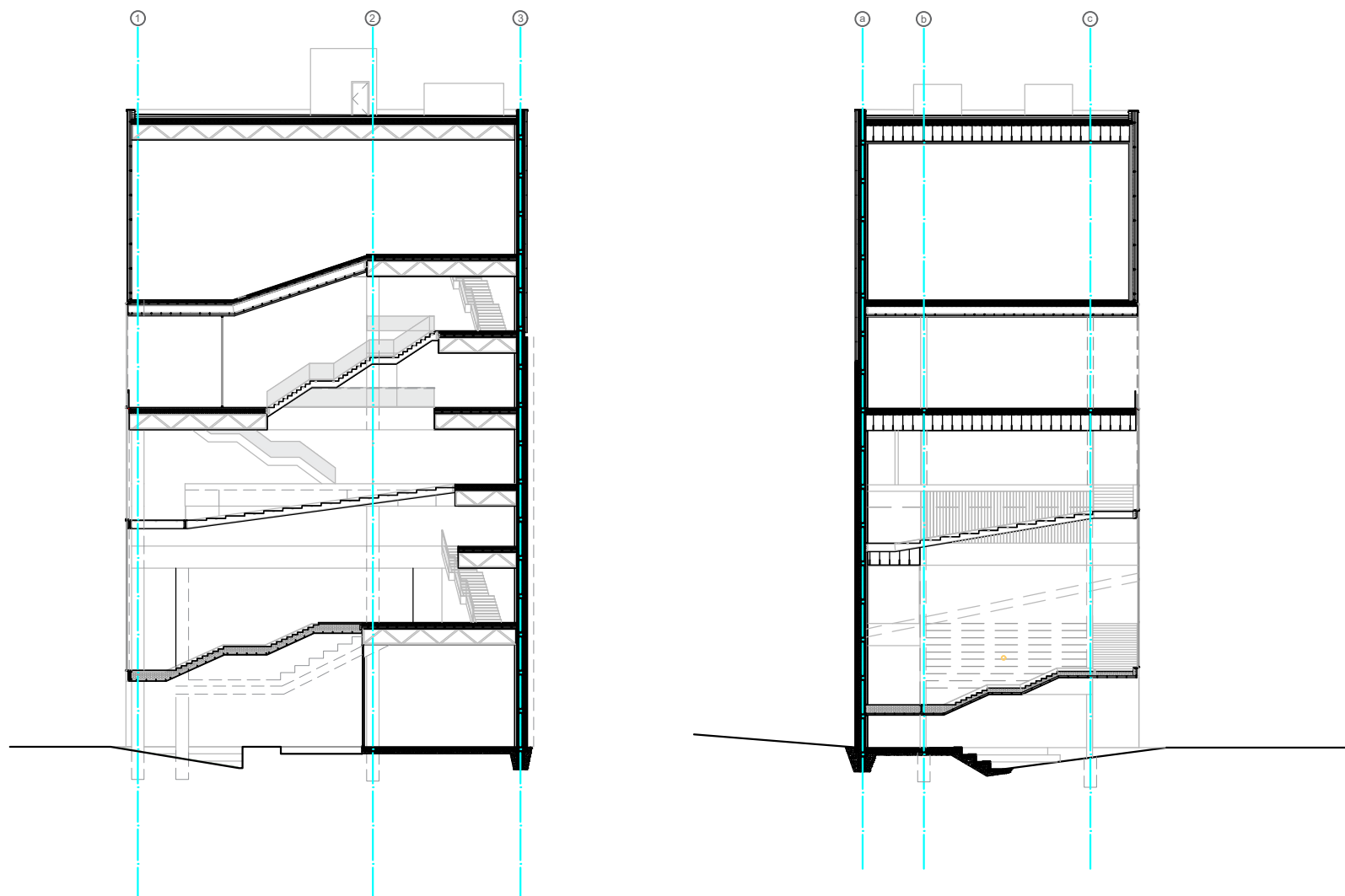

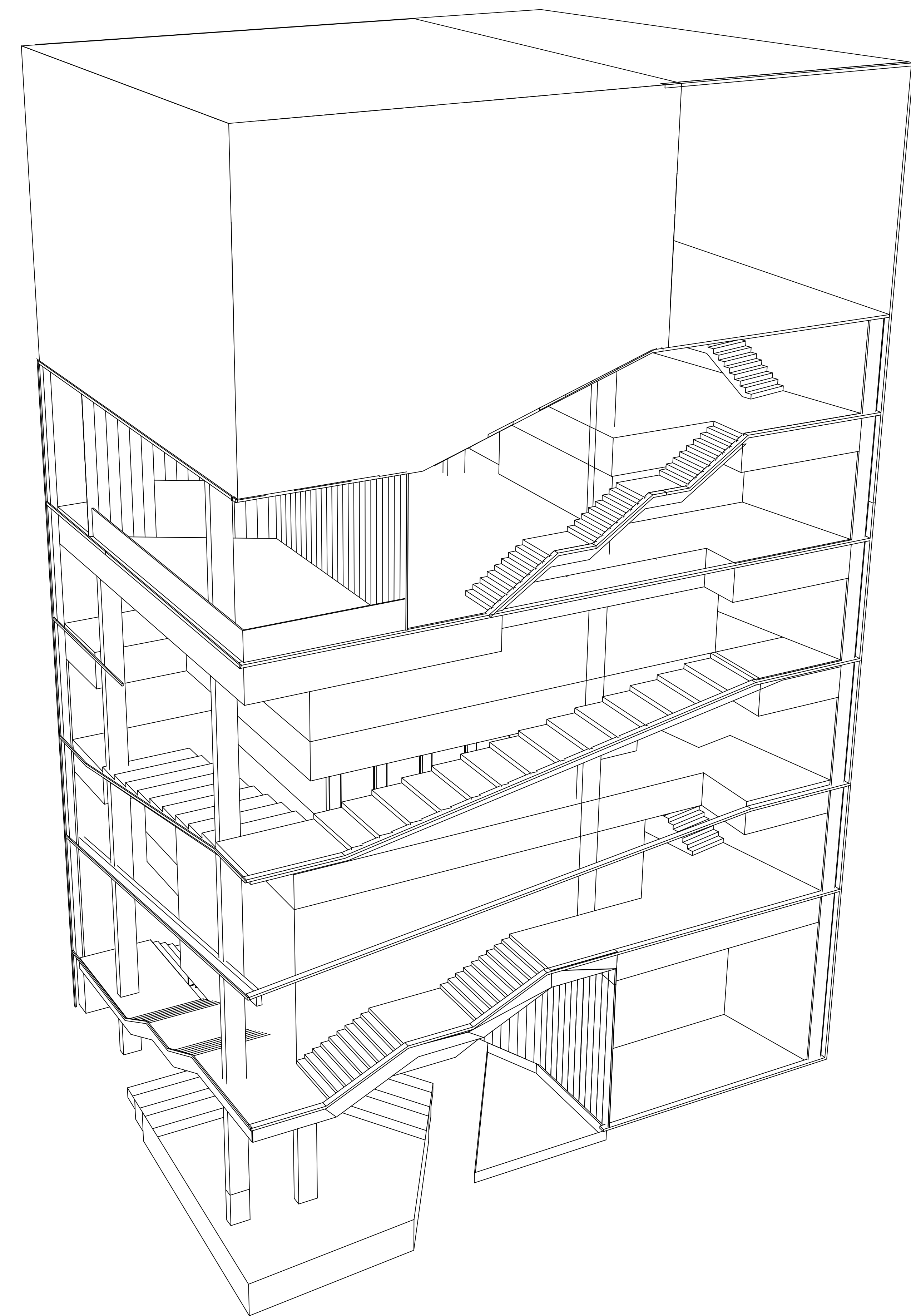
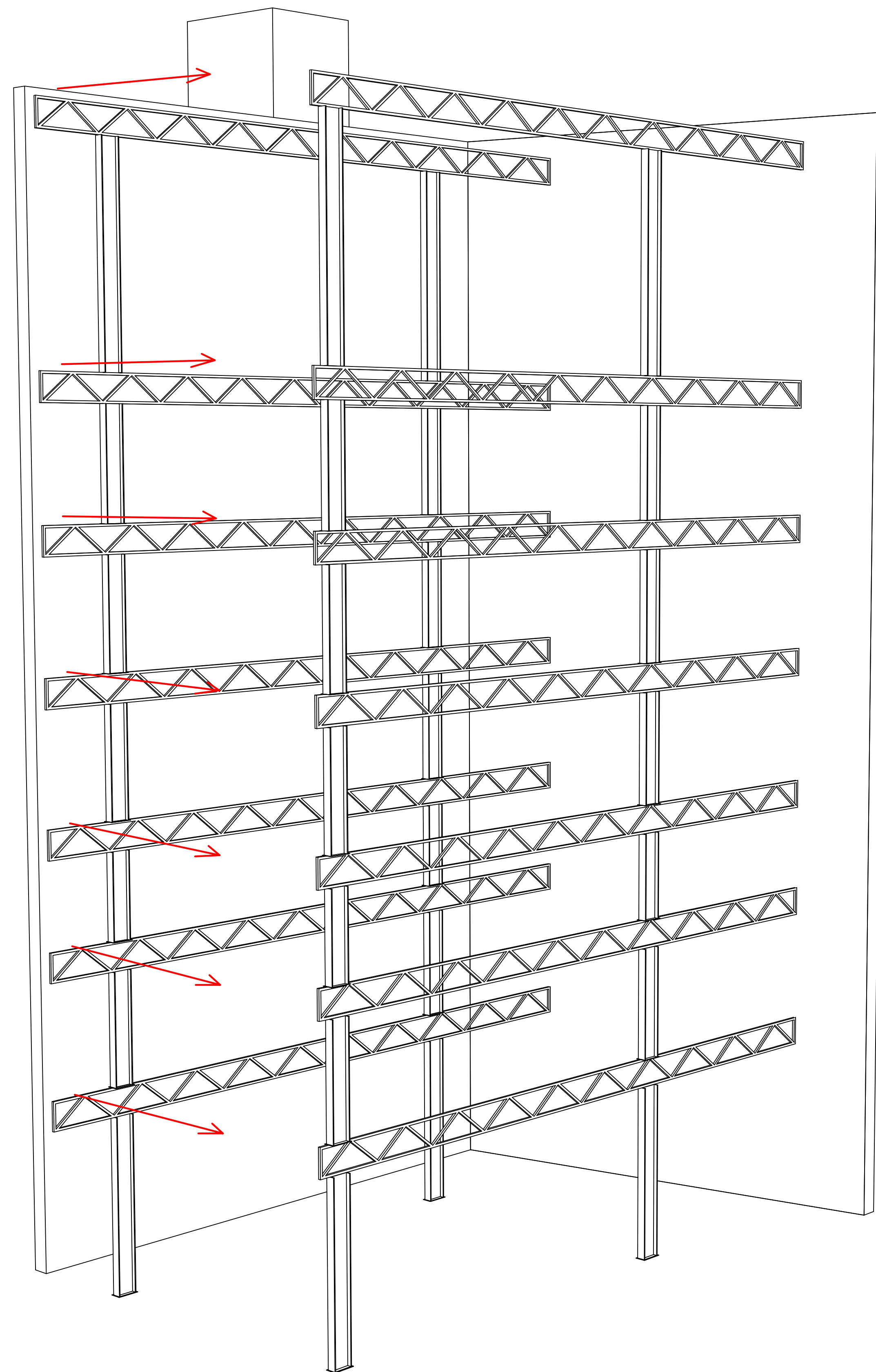
0 1 5 10m

MJ 1:100 POPREČNI PRESJEK B-B

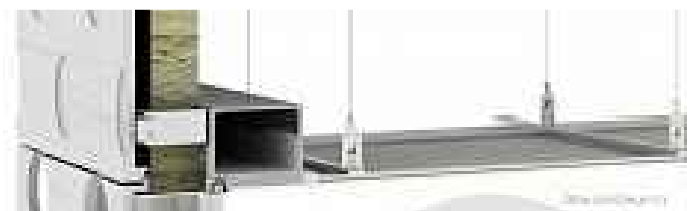
Osnovni nosivi konstruktivni sustav sastoji se od četiri čelična "I" nosača dimenzija 30x70cm. U suprotnom smjeru nosiva je AB spregnuta konstrukcija debljine 30cm, a najveći raspon koji premošćuje je 10m. Kod lomova, odnosno na mjestima gdje se nalaze stepenice, rampe, tribine te kino dvorana, pričvršćeni su čelični "I" nosači dimenzija 20x50cm.

Obloga pročelja punih volumena (kino, amfiteatar) izvodi se laganim mineralnim fasadnim panelima. (DUCTAL).

Podkonstrukcija za fasadne panele čelična je i pričrščena na primarne čelične "I" stupove, te na spregnutu međukatnu konstrukciju.

Ostatak pročelja ostaklen je U profil staklom (PILKINGTON). Nosači za profilit staklo nalaze se spregnutoj nosivoj međukatnoj konstrukciji, odnosno na čeličnim "I" profilima tamo gdje dolazi do lomova na fasadi (skale, rampe)

